

Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula pedagógusképző kar
Alkalmazott Humántudományi Intézet
Alkalmazott Társadalomismereti tanszék

A kozmopolita lét

A világpolgárság születése - Nemzet, kultúra, etnikum átértékelődése a modern társadalmakban

Konzulens: Laki Ildikó ad.

Készítette: Veres Imre

Kisebbségpolitika MA

Szeged, 2014

University of Szeged
Gyula Juhász Faculty of Education
Department of Applied Social Studies

The cosmopolitan existence

The birth of the world citizenship : Nation, culture, ethnicity revaluation in
modern societies

Consultant: Ildikó Laki ad.

Made By: Imre Veres
Minority Politics MA

Szeged, 2014

Tartalomjegyzék

Táblázatok jegyzéke.....	6
Ábrák jegyzéke	7
1.Bevezetés.....	8
2.Szakirodalmi áttekintés	10
2.1.A múlt – nemzetállamok, vallásközpontúság, kisebbségek	10
2.2.Megváltozott világ	12
2.3.A gazdaság változásának visszahatásai	15
2.4.Akik helyezkednek: Globális migráció, és bevándorlás	17
2.5.A jelen - napjaink liberális democráciái.....	20
2.6.„Új” asszimilálódás kérdésköre	23
2.7.A kozmopolita világpolgári lét	28
2.8.Merre tartunk?.....	31
3. A kutatás módszerei és eszközei	34
3.1. A kutatás célja.....	34
3.2. Hipotézisek	34
3.3 Adatfelvétel és minta bemutatása	34
3.4. Mérőeszköz.....	35
4. Eredmények	37
4.1. A hallgatók idegen nyelv ismerete.....	37
4.2. Külföldi tartózkodásra vonatkozó elemzések	38
4.3. A többféle kultúrára vonatkozó attitűdök eredményei	39
4.4. A kozmopolita léthez köthető személyes tulajdonságok/képességek	40
4.5. A kozmopolita léthez és nemzeti értékekhez köthető értékpreferenciák	41
4.6. A külföldi migrációs tervek hatása a kultúrára válaszok megoszlásának összehasonlításában	42
4.7. A külföldi migrációs tervek hatása az értékpreferenciákra válaszok megoszlásának összehasonlításában	42
4.8. A többféle kultúra együttélésére vonatkozó skála válaszainak megoszlása a külföldön dolgozni, tanulni, önkénteskedni tervezők körében.....	43
4.9. Az értékpreferenciákra vonatkozó skála válaszainak átlaga a külföldön dolgozni, tanulni, önkénteskedni tervezők körében.....	44
4.10. Összefüggés vizsgálatok, statisztikai próbák eredményei	45

4.11. Hipotézisek igazolása	48
5. Összegzés	50

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat. Az asszimilációs helyzet leírására alkalmazott kategóriák hermeneutikai értéke.....	24
2. táblázat. Az asszimilációs helyzet leírására alkalmazott kategóriák és fenomenológiai státuszuk.....	25
3. táblázat. Minta megoszlása egyetemi karok szerint.....	35
4. táblázat. A kérdőív skáláinak megbízhatósága.....	36
5. táblázat. Hallgatók idege nyelv ismerete.....	37
6. táblázat. A hallgatók külföldi terveire vonatkozó választások gyakorisága.....	39
7. táblázat. A többféle kultúra együttélésére vonatkozó skála válaszainak gyakorisága.....	39
8. táblázat. A kozmopolita léthez tartozó egyéni tulajdonságok/képességek skála válaszainak gyakorisága.....	40
9. táblázat. Értékpreferencia skála válaszainak gyakorisága.....	41
10. táblázat. A többféle kultúra együttélésére vonatkozó skála válaszainak átlaga.....	42
11. táblázat. Az értékpreferenciákra vonatkozó válaszok átlaga.....	43
12. táblázat. A többféle kultúra együttélésére vonatkozó skála válaszainak átlaga a külföldön dolgozni, tanulni, önkénteskedni tervezők körében.....	44
13. táblázat. Az értékpreferenciákra vonatkozó skála válaszainak átlaga a külföldön dolgozni, tanulni, önkénteskedni tervezők körében.....	45

Ábrák jegyzéke

1. ábra. A hallgatók idegen nyelv ismerete képzés szerinti összehasonlításban.....	37
2. ábra. Külföldi tartózkodás megoszlása a hallgatók között.....	38

1.Bevezetés

A globális, kozmopolita társadalmi berendezkedésben elvesznek a hagyományokra épülő entitások. Továbbgondolva szükségszerűen kell egy új hit, stratégia, életvezetés, mely pótolhatja ezeket a szükségszerű elemeket. Azt, hogy e komponenseket a továbbiakban a hagyományos értelemben vett „életstílusnak” hívjuk-e az függ attól, hogy miben teljesedik ki ez az újfajta „világlátás.” Minden ember függetlenül származásától, korától, érdeklődésétől egy kapcsolati hálóban él szükségszerűen. Ebben fejlődik személyisége, melynél az ember testi és pszichés fejlődése társadalmi közvetítéssel megy végbe, így egészséges fejlődése csak társadalmi környezetben valósulhat meg. Továbbá természeti környezetéhez való viszonyát a társadalmi környezetével fenntartott viszonya erősen befolyásolja (*Séra*, 2001). Innen fakad, hogy bármilyen szituációba kerül élete során, bármilyen nagy változások következnek be, az ilyen értelemben vett kontinuitásnak érvényesülnie kell. Számptalan módon lehet a többségi, kisebbségi, vezető, háttérbe szorított, kezdeményező, visszahúzó szerepet megélni, de ami jelenünkben kirajzolódik, hogy korunk vezéralakja a választó, döntést hozó, önmagát – bármilyen minőségben - megvalósító individuum, aki önmagára úgy tekint, mint saját életének alkotójára és identitásának megteremtőjére (*Beck*, 2009). A régi félelmek, a viszontagságos múlt – akár világháborúkban- megnyilvánuló rémképei lassan homályba vesznek, minden adott ahhoz, hogy a társadalmi felzárkózás lehetősége, a fennálló normák elfogadásával létrejöhessen. Az eszmék háborúja *Huntington* (2008) gyakorlatilag véget ért, egészében véve győzedelmeskedett a liberális demokrácia, a jövőt inkább gazdasági és műszaki problémák megoldásai fogják jellemezni. Az új világrend fő ágendája a béke fenntartás és béketeremtés. Ez történhet közösségi, és egyéni szinten is. A világban mára már térhódító „protestáns etika” (*Weber*, 1982) alapelvein nyugvó elképzelés mostanra kezd kibontakozni, mely gazdasági, szociális, és kulturális téren is érezteti hatását. *Fukuyama* (2007) szerint valamennyi ország mára már megteremtette vagy legalábbis megalapozta a liberális demokrácia intézményrendszerét mely kapitalista módon szervezi a piac orientált gazdaságot, mellyel beilleszti őket a világgazdaság hatalmas egészébe. Amit a kapitalizmus megteremtett az a liberális államrendszer létrehozására ösztönöz. A globalizálódó világtársadalom a kikövezett kapitalista úton menetel végig, melynek nincsenek többé morális akadályai. A szociális háló instabil érzékenysége a befogadó, empátián alapuló segítő magatartás nyújt választ, miközben a társadalmi összetétel szakít a rosszhiszemű nacionalista vádakkal és néhány kifejezés, így új töltettel jelentkezhethet. Annak, hogy „etnikum” nagyon sok

jelentése van. Jelenthet egy olyan közösséget, amelyet az anyanyelv, kultúra és az ismerettség láncolat – az ún. „kapcsolati tőke” azonossága fűz össze, függetlenül attól, hogy e közösség az adott állam lakosságának túlnyomó vagy csak relatív többségét, illetve kisebbségét alkotja-e (Szerdahelyi, 2011). Legalább négy nagy magyarázat született azzal kapcsolatban, hogy mi indította el a „szétbomlást”; a növekvő szegénység és jövedelmi egyenlőtlenség majd ezzel ellentétesen a növekvő gazdaság, illetve a modern jóléti állam következményei, és egy olyan nagyszabású kulturális átalakulás, melybe beletartozik a vallás meggyengülése, és az individualista önérvényesítés kultusza (Fukuyama, 2000). Ilyen szinten felmerül a kérdés vajon milyen valós akadályok vannak a nyugati világ többnyire liberális elven szervezett demokráciáinak útjában, hogy létrejöhessen egy multikulturális, internacionalista elképzeléseket megvalósító világtársadalom gyökere, tele boldog „világpolgárokkal”? A megoldást a múlt izmusaiban, intézményesült ágenseiben, hiedelmeiben és egyenlőtlen fejlődésmodelljeiben kell keresnünk, miközben figyelünk a frissen megjelenő trendekre.

2.Szakirodalmi áttekintés

2.1.A múlt – nemzetállamok, vallásközpontúság, kisebbségek

Az évszázadokon átívelő bigott katolicizmus, illetve a más vallású társadalmak éles vitái és háborúi lefektették az ellenszenv és kirekesztés alappilléreit. Ahol a szembenálló nemzetek módszeresen igyekeztek egymást és a másképp gondolkodókat ellehetetleníteni, közösségeket kizárni a hatalomgyakorlásból. A vallás a múltban nyomós indokként szolgált azokra az embertelen és szélsőséges viselkedésformákra, scénáriókra, amit akár a háborúk idején, de bármely más társadalmi krízisben a nép megengedett magának. Azzal a nem titkolt szándékkal történt ez sokszor, melynél valószínűsíthetően az-az elképzelés volt előtérben, hogy az ember csak a kultúrája révén képes életben maradni, így a kultúra halála hordozóinak halálát idézheti elő determinisztikus módon (*Magyari Beck és Szűcs, 2008*). Ahogy a gazt az ember kiszedi a virágoskertjéből, ilyen szemlélet alapján tekinthető korrumpálónak mások hatása az alapkultúrára. A nemzetek és határok mesterségesen jöttek létre az idők során és semmi sem garantálta soha, hogy ezek nem változhatnak- a történelem formálta- illetve végleg el nem tűnhetnek. Mégis az időben és térben együtt élő, sorsközösséget alkotó emberek közös célokért kezdtek el munkálkodni, kialakítva ezzel párhuzamosan szimbólumaikat, hovatarozásukat magyarázó jelképeiket, melyek segítségével identitásuk kialakulhatott. Később a felvilágosodás és a romantika korszaka magával hozta a nemzeti öntudatok megerősödését, és a nemzetek története, dicső múltja – ha volt ilyen - iránti fokozott érdeklődést is. Ez a közel azonos időben, hasonló irányba kialakuló nemzeti öntudat és történeti érdeklődés volt a forrása számos később kialakult konfliktusnak (*Tóth, 1998*). Az, hogy ezen érzelmek célpontjai épp a rivális szomszéd nemzet, az elítélt „barbár” kultúra vagy épp a határokon belül élő csoportok voltak - melyek közvetlenül nem, csak bizonyos térbeli és közös múltbeli síkon kapcsolódnak az adott nemzethez - helyzetfüggő volt. A társadalomban a bűnbakképzés, a bizalmatlanság, a „másik” térhódításától való állandó félelem működött, életre hívva akár erőszakos és embertelen lépéseket. A szociálpszichológia egyik ága úgy vélekedik erről, miszerint helyes, ha azokat tekintjük egy nemzeti csoporthoz tartozóknak, akik magukat nagyfokú konszenzussal, így kategorizálják, és mások is egyetértőleg így kategorizálják őket (*Szerdahelyi, 2011*). Ez választ ad számos olyan kérdésre, melynél a kisebbségi és/vagy más kultúrkörhöz tartozó egyének ellen irányultak megbélyegző, diszkriminatív, és agresszív megnyilvánulások. A nyugat 1500 óta a többi civilizációra döntő befolyást gyakorol, a modernizáció, és a iparosodás az a többi civilizáció társadalmait arra

ösztönözte, hogy megpróbáljanak lépést tartani vele (Huntington, 2008). Az asszimiláció mégsem nem zajlott le mindenhol zökkenőmentesen, melyet sok esetben maga a „befogadó” társadalom is akadályozott, esélyt sem hagyva a beolvadásra. Világszerte megfigyelhető közben az a tendencia, hogy a kormányok valós hatalma csökken, míg kisebb állami egységeké erősödni látszik, a regionalitás, jelentős eredményeket ér el, miközben autonómiára törekszik (Huntington, 2008). Kérdés, hogy ez az új jelenség képes lesz-e a fennálló paradigmákon változtatni. Legalább ugyanekkora problémát jelentett - és okoz mai napig - a felekezethez tartozás, vallás kérdése is. Az identitást így nagyban befolyásoló tényező a vallás, mely hagyományokon, közös hitvilágon, szertartásokon alapszik, sokszor került a támadások keresztútjába. A felsőbb hatalomban való korlátlan bizalom évezredek óta adott okot a megkülönböztetésre. A történelem egy olyan szakaszában, ahol behatárolt keretek között volt illő gondolkodni, büntetéstől, és örök kárhozattól „kellett” tartani, természetesen volt az elgondolás, a saját vallás tévedhetetlenségéről és mindenkori védelmezéséről. A vallásgyakorlást elhagyásának általános tendenciáival foglalkozott például Roozen, aki megállapította, hogy amíg a múlt században az ötvenes évekig gyakorlatilag nem volt változás a vallásgyakorlást abbahagyók arányában, addig a hatvanas években ezek száma már jelentősen megnőtt (Máté-Tóth és Nagy 2008). Ezzel együtt az is változott, hogy a jóléti államok megjelenésével ezek a szigorú értelmezések konszolidálódtak. Továbbá Fukuyama (2000) szerint a modern liberális államokban a politikai béke érdekében a kormányok nem foglalnak állást a vallások és hagyományos kultúrák eltérő erkölcsi értékeik kérdésében. Az állam és az egyház szétválik, a pluralizmus válik a mérvadóvá a morális és etikai kérdésekkel kapcsolatban, ezzel párhuzamosan a tolerancia válik a legfőbb erénnyé. Megteremtve ezzel az esélyt arra, hogy egymás mellett legyen létjogosultságuk az új vallási irányzatoknak. Természetesen a nyugati világon kívül- és akár még belül is, például az ír katolikus, protestáns ellentét-, a mai napig léteznek nagyobb, vallási összeférhetetlenségből fakadó konfliktusok. Ennek ellenére Huntington (2008) szerint a Nyugat mindig is úgy hiszi, hogy az a missziója, hogy a népeknek el kell kötelezniük magukat a demokrácia, a szabad piac, az emberi jogok és a többi nyugati érték mellett. A kisebbségek ugyan üdvözlik, és számon kéri ezeket, de a nyugati kultúrák mégis hol szkeptikusak, hol ellenségesek velük kapcsolatban, a Nyugat mindig is megpróbálja fenntartani helyzetét azzal, hogy érdekeit a világközösség érdekeiként tünteti fel. Ennek súlyát a mai korban a globális terrorizmus különféle megnyilvánulásaiban tapasztalhatjuk. Ezek az ellentétek sok esetben szükségesek a közösség számára és véleményvezéreken át jutnak el az átlagemberhez, politikai és közéleti propagandák tartalmát gyarapítják, ezáltal érdeket képviselnek. Az egész diszkriminatív

irányzatnál általában a sztereotipizálás eszközével a világ olyan leegyszerűsített formába tömörül, hogy ezzel szemben a kisebbségi csoportokkal kapcsolatos jelenségek tudományos igényű megközelítésével, olyan közfelfogást eredményezhetne, amely az indulatok duzzasztására nem adhatna továbbra táptalajt (*Lajkó, 1998*), ami viszont az előbb említett érdekeket sértené és ellehetetlenítené a társadalmi mozgósítást. Közben alaptételként kell kezelni *Fukuyama* (2000) megállapítását, hogy a modern társadalmak kulturális heterogenitása miatt már nem világos melyik ortodoxia kerülhetne felül. Így a vallásosság olyan formája valósulhat meg, mely a közösség meglévő normáinak és rend iránti vágyának tükröződése. Az emberek azért jutnak el a hithez, mert közösség után vágyanak. A társadalmi kötelékek annyira lazák, hogy az ember sóvárog rituálék és kulturális tradíciók után. Ennek a „lazaságnak” kiváltó okai között kell említenünk azt, amikor az emberek megszabadultak hagyományos kötelékeiktől úgy gondolták attól még lehetnek más társadalmi kapcsolataik, melyeket maguk fognak megválasztani, de ezek a közösségek nem szüntetik meg a magány, és elveszettség érzését, és ismét mélyebb kapcsolatokra vágytak (*Fukuyama, 2000*). Szükség van tehát a hitre, és vallásra, és habár ez konfliktusokhoz vezethet, mégis az agenda részét kell, hogy képezze, és ez nemzetközi szinten is megjelenik. Viszont az összeférhetlenségek már nagyobbak, mint az egyén életében. E kettősség a megbékélés rövidtávú létrejöttének illúzióját táplálja csupán, bízva a „poszt-kapitalista”, alapvető formáiban liberális demokráciákon alapuló világtársadalom létrejöttében, melyben a multikulturalizmus, és vallási tolerancia elve végérvényesen és maradéktalanul megvalósult. Ahhoz nem férhet kétség, hogy a jövő nagy konfliktusait a Nyugat arroganciája, az iszlám világ intoleranciája, illetve Kína magabiztossága alapozza meg (*Huntington, 2008*). A kérdés csupán az, hogy ezek az eltérő törekvések miként terelhetők egy békés mederbe, illetve van-e esély arra, hogy ez ismét átrendezni-e a világ erőviszonyait. Általánosságba véve a politika kevésbé tartja valószínűnek a fenyegetést, olyan népek, nemzetek részéről, melyeket érzésük szerint megértene és megbíznak közös nyelvi, vallási, értékbeli, intézményi és kulturális hagyományaik miatt. Más kultúrájú államok esetén jóval bizalmatlanabbak (*Huntington, 2008*). Ez a bizalmatlan helyzet adhat keretet a három kultúrkör összezapásának, ha ezek megmaradnak a maguk értékei mentén, és nem születik konszenzus.

2.2.Megváltozott világ

Míg az értékek válságát olyan formában élik meg a mai modern társadalmak, hogy a hagyományosból egy posztmodern irány alakult ki, áthaladva a rövid és ellentmondásokkal teli modern korszakon, addig a nyugati értékrenddel szembemenő világban egyre növekszik a

feszültség, mely egy teljesen kiszámíthatatlan „világkockázati társadalmat” hoz létre. A liberálisok meggyőződése volt, hogy az emberek alapján véve egyformák világszerte, és a kommunikáció fejlődésével jobban megértik majd egymást, fokozva az együttműködést, de sajnos ez nem jelentett minden esetben rokonszenvet (Fukuyama, 2007). Ezzel párhuzamosan, az értékek egyénenként változnak, differenciálódnak, ezzel párhuzamosan mindenfelé növekszik az aggodalom, hogy a modern társadalmak, amelyek rendkívül pluralisztikusak és egyre inkább ellentétes táborokra szakadnak szét, elveszíthetik képességüket a társadalmi kötődések kialakítására és, hogy közös értékeket közvetítsenek az emberek felé (Beck, 2008). Az átalakulás megélésére mindenhol egyedi stratégiákat találunk. Vannak viszont olyan „hátráltató” tényezők, melyek a morális és egzisztenciális szabadságunkat kérdőjelezzik meg, mellyel egy ambivalens perspektívanélküliségbe taszítják az elmélkedő népeiséget, mivel az átmenet a tradicionális társadalomból az ipari társadalomba együtt járt a tradicionális - valláson és vallási tanításokon alapuló - hierarchiák tekintélyvesztésével és a politikai-racionális, kézzel fogható - bürokratikus autoritások megerősödésével. A legtöbb nyugati társadalom erre úgy reagált, hogy a vallási tekintélyt a politikai tekintély válthatta fel (Beck, 2009). A materialista agenda kibontakozásával megnyíltak a lehetőségek a néprétegek számára, hogy anyagi, racionális vonalon vigyék végig az önmegvalósítást, építsék ki az új társadalom alappilléreit. Előtérbe kerültek olyan szellemi és gondolkodásbeli dimenziók, melyek az egyént helyezték a középpontba és nem a közösségnek vagy Istennek szentelt életutat. Az ipari forradalom előtti kultúrákban a családmódel többféle változata volt egyszerre jelen, de abban mindenki egyetértett, hogy a kultúrák átveszik majd azt a nukleáris struktúrát, mely Észak-Amerikára és Európára jellemző (Fukuyama, 2007). Ez a modern alapállás segítette elő többek között a globális fogyasztói társadalom sikerét, mivel a kibontakozott modernitás korszakában nem létezik a szomszédság, a család és a nemzet „természetes” közössége. Csak „természetességük” legendája létezik, ez viszont hatékony módon determinál. Elfelejtettük, illetve elfojtottuk, hogy ezek a „természetes” közösségek társadalmi konstrukciók eredményei és „kitaláltak” (Beck, 2009). Ebbe a látszat-társadalmi berendezkedésbe befér a nemzeteken és származáson rég átívelő humánközpontú meglátás, melyben a kozmopolita jelleg elsősorban a kulturálisan másfélék inklúziójának kényszerében mutatkozik meg. Ez az egész világra kiterjedően mindenkre vonatkozik, ahol a másfélék bevonása valósággá és *vagy alapelv is válik* (Beck, 2008). Eddig nem tapasztalt méreteket ölt a szórakozás, szórakoztatás piaca, az innováció, kreativitás előljárása minden más mérce előtt. Ez olyan kommunikációs tér, melyben egyenrangú félként lehet jelen bárki, viszont, alapvető ön-definiálási problémákat okozhat, összezavarhatja az egészséges személyiségfejlődést.

Fukuyama (2000) szerint a piac társadalom szórakoztatóipart teremt, mely mindent megmutat, amit látni akarnak, nem törődve azzal, hogy a szex és erőszak ábrázolása jó-e az egyéneknek, vagy a gyermekeknek. Hősként kezeli azokat, akik ügyesek az emberek figyelmének felkeltésében, azokkal szemben, akiknek nem pénzre válthatók az erényei. Ilyen problémák jellemezhetik az újabb generációkat, hiszen a társadalom alján már gyűlik az a tömeg, melynek tagjai nem rendelkeznek biztos identitással. Ebben a tekintetben lehet modell értékű Milton Friedman szemlélete, amely az emberek gazdasági viselkedését olybá tekinti, hogy legyen annak bármilyen alapja csak, mint haszonmaximalizálás fog kibontakozni (*Magyarai Beck és Szűcs*, 2008). Alapszükségleteink és igényeink kielégítése elég könnyű a technika és a gazdaság mai szintjén, ezért pénzkeresésre irányuló indítékaink szorosabb kapcsolatban vannak az elismeréssel, melyet az ilyen tevékenység szerezhethet nekünk, a társadalmi státus szimbólumává válik (*Fukuyama*, 2007). Ez előrevetíthet többek között olyan későbbi társadalmi problémákat, melyek indokolják az elidegenedést, a kiüresedést, tehetetlen passzív tömeg motiválatlan megnyilvánulásait vagy épp ezek hiányát. Nehezen megállapítható, hol van az ésszerű határ a fogyasztás és a tartalmasnak titulált élet között és, hogy van-e egyáltalán ilyen értelemben vett különbség. Az erkölcsiséget fellazító kulturális változás több szinten zajlott. legfelül van az elvont eszmék birodalma, az szellemi alap, majd a második szinten a populáris kultúra, mely a tömeg média termékeivel ezen eszméket leegyszerűsített formában találja, legalul pedig ott van a tényleges viselkedés szintje, mellyel az új normák beágyazódnak a tömegek magatartásába (*Fukuyama*, 2000). Ilyen készítés mellett elkerülhetetlen, hogy magatartás - kultúránk is zavarodott, mivel az elmúlt fél évszázadban gyökeresen átalakult a nyugati társadalmak értékrendje. A hagyományos európai – nyugati értékrend mellett gyorsan kibontakozott a már előbb említett fogyasztói társadalom kultúrája, mára ez a két értékrendszer, normarendszer, keveredik az emberek tudatában, hitrendszerében, mindennapi magatartásában (*Hankiss*, 2008). Ez leginkább vonatkozik azokra a fiatal felnőttekre, akik a rendszerváltás utáni évtizedben és utána éltek tinédzserkorukat. Jóllehet a neveltetés és mintakövetés, a család hatása néhol érvényesülhet, mint fém, vagy épp, mint kiváltó tényező ahhoz, hogy fenntartások nélkül elfogadjuk a társadalom ilyen, akár morálisan megkérdőjelezhető irányba ható változásait és érvényesüljön a „sodródás” jelensége. Egy 2007. évi Sziget-vizsgálat is példát szolgáltat a jelenség aktualitására: azt találták, hogy a magyar és a külföldi fiatalok alig térnek el értékválasztásukban, mindkét csoport az igaz barátságot tartja a legfontosabbnak az általunk felkínált 19 érték közül, s a vallásos hitet pedig a legkevésbé fontosnak. Megtalálható az is, hogy kisebb eltérés mutatkozik néhány konzervatív érték tekintetében (tradíciók tisztelete,

családi biztonság, udvariasság, nemzet szerepe, vallásos hit), úgy tűnik, hogy a magyar szigetlátogatók fontosabbnak tartják ezeket, mint a külföldiek (Gábor, 2008). Talán ez magyarázható a külföld gyorsabb reakciójának a változásokra, melyek a gondolkodásmódot változtatták. Ez csak egy mutató, mely méri a globális amerikanisztikus- mivel onnan eredeztethető- életérzés terjedését, amivel számos komoly társadalomkutatás foglalkozik, illetve a modern társadalmak jellegzetességei közül a szakemberek elsősorban a magas technizáltságot, elidegenedést, nagyfokú migrációt, az ember eldologiasodását, stb. emelik ki. Vallásszociológiai értelemben a modern társadalom kihívásaira a premodern társadalmi formációkat és hagyományokat őrző Nagy-egyházak csak nehezen és lassan képesek választ adni. Az embereknek megváltoztak igényeik, szükségük van kisebb, flexibilisebb és az egyén döntéseire alapozó közösségekre, csoportokra, új egyházakra, szektákra, melyek ezeket jobban ki tudják elégíteni. Ez a kis közösségiség az egyházakon belül is és kívül is meg tapasztalható, mint például a kulturális közegben (Máté-Tóth, 1998). Ez új irányt vesz a tömegkultúra belső ellentmondásában, mivel a kisközösségi igényt ilyen formáció nem tudja teljesíteni, ez indokolhatja a nyitottságot egy utópisztikus „új”transzcendencia felé.

2.3.A gazdaság változásának visszahatásai

A gazdaság az emberi összefogás legdinamikusabb közege a modern társadalmakban. MaxWeber 1905-ben megjelent könyve azonban fejére állította Marx művét. Kifejtette, hogy nem a gazdaságot mozgató erők váltják ki az olyan kulturális jelenségeket, mint például a vallás vagy az ideológia, hanem épp fordítva történik. Ez a szellem a puritán protestantizmusból származik (Fukuyama, 2007). Ebből kiindulva a kultúra változásaival, egy ennek megfelelő, ebből leképezhető gazdasági berendezkedés van kialakulóban. A nemzetközi kapcsolatok teret engednek egy olyan világkereskedelmi trendnek, melyben megvalósulhat a globális piac. A gazdasági fejlődés folyamata hatalmas társadalmi erő, mely rákényszeríti az összes társadalmat, hogy hasonló módon modernizáljanak (Fukuyama, 2007). Tehát, ha adott ország versenyképes akar maradni a piacon, és ez által biztosítani állampolgárai jóllétét, akkor adott „játékszabályok” alapján kell játszania. Ilyen értelemben, van egy egységes törekvés, amit az üzleti etikett világában is meg kell megvalósítani. A gazdasági modernizáció tölti fel a szakadékot a harmadik világbeli országok és Európa, illetve Észak-Amerika között a szabad kereskedelemmel a gazdasági kapcsolatok hálózata sűrűsödni fog, és az éles kulturális határok elmosódnak (Fukuyama, 2007). Ezek a kapcsolatok alapozzák meg azt a fajta együttműködést, mely kihat a társadalom egészére is, és nem is jöhetett volna létre annak kezdeményezései nélkül. Egy ilyen környezetnek minden esélye

megvan a dinamikus fejlődésre. E mellett, az egyének és a szervezetek szüntelenül termelik a társadalmi tőkét. A társadalmi tőke egyre fontosabbá válik, ahogy a technológia fejlődik, és ahogy a hálózatok váltják fel a hierarchiákat az üzleti életben (*Fukuyama, 2000*). Ezek a globális kapcsolati hálók adják a táptalaját a valódi, szabad munkaerő-áramlásnak, mely az egyéneknek is megnyitja a kaput a nemzetköziség felé. Ez a folyamat számos másikat produkál, és ezeknek lehetnek negatív kivetülései is a kozmopolita egyén számára. Mivel érdemes megfigyelni, hogy a nyugati társadalmak polgárait összefűző kötelékek, és értékek épp akkor gyengültek, amikor e társadalmak az ipariból az információs korba léptek (*Fukuyama, 2000*). Az új utak, és lehetőségek megnyílása együtt járt a társadalmi kapcsolatok gyengülésével. Ezek egyik egyértelmű jele volt, hogy az ipari forradalom idején a családok nuklealizálódtak. Ez a család modell amennyiben csak egy evolúciós állomás, nagy eséllyel adhatja át a helyét a jövőben az egyszülős, szabadon alakítható családtársulásoknak (*Fukuyama, 2000*). Visszahatásról itt is lehet beszélni, mivel ez gazdasági szinten jelentheti azt, hogy megváltoznak a fogyasztási szokások. Az empirikus kutatások megerősítették, hogy egy válást követően a gyermekes háztartásokban jelentősen csökken a jövedelem, a válás előtti státustól függetlenül (*Fukuyama, 2000*). Ez előrevetíti a kisebb hajlandóságot is a fogyasztásra, mely akkor nem tud kontra-produktívan működni. Persze maradnak még olyan ágensek, melyek effajta miliőben is képesek profitra, és ez abból fakad, hogy létezik a racionális vágy, mely az egyént arra készíti, hogy anyagi vagyont gyűjtsön szükségletei kielégítésére, vagy a másik hasonlóan fontos motorja annak a vágnak, ami az elismerésért folyik, az hogy az egyén embertársai szabad, morális lényként kezeljék (*Fukuyama, 2007*). (498) Ez inkább olyan materiális elemekért folytatott harc, mely a státus-szimbólumokhoz kapcsolódó entitások megvalósítását tűzi ki célul. A migráció, és bevándorlás során helyet változtató néptömegek egy része emiatt az ideáért kel útra, és vállal munkát más országban, ha az otthoni körülmények ehhez nem megfelelőek. Ezzel párhuzamosan persze a hagyományos társadalmakból származó bevándorlók is, akik liberális országokban telepedtek le, sokkal jobban boldogulnak, mint az otthon maradtak. A liberális rendszer megszünteti a hagyományos kultúrák kötöttségeit, így a vállalkozó szellem kibontakozhat, és az anyagi javak gyarapodhatnak (*Fukuyama, 2007*). Viszont, ez a gyarapodás nem feltétlenül jár együtt a családi, és egyéb kapcsolatok gyarapodásával, vagy fejlődésével. Ide tartozik az a jelenség, hogy a családok nagyobb százalékában a férfi, (apa) az, aki először vándorol el külföldi munkalehetőség miatt. Általában ez a családon belül konszenzussal történik. Azonban a távolság, és a kötelékek előbb említett lazulása során, a tapasztalatok azt mutatják, hogy a férfiaknak meg kell tanulniuk, - evolúciós okok miatt – hogy gondoskodni akarjanak

másokról, és ez a viselkedésforma könnyen semmivé válhat, egy olyan társadalomban ahol nem tudják hatékonyan tanítani rá őket (*Fukuyama*, 2000). A mintakövetéssel több generáció is beleeshet ebbe a hibába, mely tovább erősíti a családok széthullásának esélyét. Ez jól látható a Nyugat trendjeiben, *Huntington* (2008) arról ír, hogy a nyugat erkölcsi hanyatlásának legfőbb jelei, hogy nő a bűnözés, és az erőszak, a család, mint modell elveszti vonzerejét, növekszik a válások és egyedülálló szülők száma. Továbbá csökken a bizalom, így romlik a társadalmi tőke, a munkamorált háttérbe szorítja az egyéni élvezet, ezzel párhuzamosan csökken a szellemi tevékenység iránti hajlandóság. Ez a tendencia mára már kezd globálissá válni. A kérdés, itt is nyitva marad, hogy mennyire lesz képes az emberiség egy közös nevezőt találni, a gyarapodás, és bensőségesség között.

2.4.Akik helyezkednek: Globális migráció, és bevándorlás

Történelmileg szemlélve, a népvándorlások időről-időre megfigyelhető jelenségek. Általában csak a „honnan, hova” és a „miért” változik. A háborúk menekültjei, megélhetésért küzdők, jobb életre vágyók részéről tapasztalható nagyobb népességmozgás napjainkban is meghatározó jelenség. Az okok sokfélék, de egy viszonylag új jelenség, a munkaerő migrációja elképesztően nagy kereteket ölt. *Beck* (2009) a munka „szép” új világáról szóló könyvében kifejti, hogy a nemzetállamon belüli vándorlást mobilitásnak kívánatos, különösen a munkaerőpiacon jelentkező regionális eltérések miatt. Így a „rugalmas munkavállalók” eszményképéhez tartozik, hogy oda megy, ahol munkát talál. Hogy eközben családok bomlanak fel, az a piacot nem érdekli. A nemzetállamok közötti mobilitás ezzel szemben nem mobilitás, hanem „migráció”, és általában nem kívánatos, illetve kemény restriktciókkal sújtják. A nemzetállamok határoszlopainál tehát a „kívánatos flexibilitásból” „nem kívánt migráció” lesz. Ez konfliktusokkal járhat a bevándorlók, migránsok esetében, és a „natívak” vagy „öslakosok” számára. Alapjában véve a bevándorló – öslakos konfliktus a két csoport közti konfrontálódás egy adott területen (*Dancygier*, 2010). Ehhez hozzájárul, hogy ha a két világnézet túlságosan eltér egymástól, elmondható, hogy a legveszélyesebb kulturális konfliktusok a civilizációk törésvonalai mentén alakulnak ki (*Huntington*, 2008). Társulhat még hozzá olyan jelenség is, melyben azok a migráns csoportok, melyek etnikailag hasonlóak a többségi populációhoz kevesebb konfliktus helyzetbe kerül a befogadó országban, mint az eltérő bőrszínű jövevények (*Dancygier*, 2010). Mindig is létezett egy attitűd, a bevándorlók között, mely *Biczó* (2009) szerint a „xenosz”-al való azonosulásban jelent meg, mely egy olyan ember, aki idegen, mert nincs a tájékozódáshoz nélkülözhetetlen ismeretek birtokában, mert nincs otthon, számára nem bensőséges világban tartózkodik. (110) Ez

viselkedésformákban manifesztálódott, melyre a „többség” a nativizmussal válaszolt, természetes módon, mely a bevándorlókkal szemben érzett negatív közérzet politikai, szellemi és vallási értelemben megfogalmazott összegzése. Ideológiai szinten a nativista egyén önmagát szociokulturális vonatkoztatási pontként határozza meg. Mint például a fehér, európai gyökerekkel rendelkező észak-amerikai ágendája, rövidített nevén „WASP” (58) A mindenkori állam is belekapcsolódik a két réteg viszonyaiba *Dancygier* (2010) szerint a bevándorló – állam konfliktussal, mely egy adott földrajzi hely bevándorló közössége, és a mindenkori állam szerveinek konfrontálódása. Ebbe beletartozik az államellenesség a bevándorlók részéről, mely történhet békés illetve erőszakos formában is. Az állam ezekre ugyanígy reagálhat. Ilyen, gyakran szélsőségesen megnyilvánuló történéseket tovább duzzasztja, és a veszélyt tovább növeli az asszimilációt elutasító bevándorló csoportok jelenléte, mely a térhódító vallásra is végleges hatással lehet, főleg ha a hit szerepe is meggyengül közben (*Huntington*, 2008). Az egyház eme közbeékelésével a egyének gondolkodásmódjában állandósulhatnak ezek a magatartásformák. Az intézményi hálózat minőségétől is függ, hogyan lehet kezelni a kialakult helyzetet. A háború utáni bevándorlásra az országok más – más módon reagáltak. Míg például Nagy-Britanniának nem volt erőre elkészített programja a csoportok érkezésére, addig Németországban kész intézményrendszer várta őket, akárcsak Franciaországban, de hozzátartozik, hogy a kevésbé megtervezett rendszer végül kaotikus helyzetbe került (*Dancygier*, 2010). Viszont a folyamat megállíthatatlan, ezt alátámasztja az a korábbi vélekedés, miszerint az egyik fontos nyugati törekvés, hogy a nyugati társadalmak kulturális, szociális és etnikai integritásának megvédése azáltal, hogy a nem nyugati bevándorlók és menekültek számát nem korlátozzák (*Huntington*, 2008). Többek között ez indított el számos olyan nagyobb hullámot, mely azt eredményezte, hogy a huszadik század végén egy új a korábbiaknál nagyobb fellendülés következett be a népességmozgásban. A kilencvenes évekre a legális nemzetközi bevándorlók száma elérte a 100 milliót, a menekülteké a 19 milliót, így az illegális bevándorlók száma is legalább 10 millió lehetet. Ehhez a modernizáció és a technológiai fejlődés is nagymértékben hozzájárult. A közlekedés gyorsabbá, és olcsóbbá válása tette a migrációt, a kommunikáció forradalma is bátorította az elvándorlókat (*Huntington*, 2008). Így magyarázható, hogy a kilencvenes évek közepén már közel 4 millió muzulmán élt Franciaországban, egész Nyugat-Európában már majdnem 13 millió. A bevándorlók szaporodási aránya magas, ennek tudható be az akkori nagyobb népességnövekedés a nyugati társadalmakban (*Huntington*, 2008). Az előrehaladott állapot azt eredményezte, hogy a kilencvenes évek közepére tehát a bevándorlás már jelentős politikai kérdéssé fajult. Ez után következett az a fázis, melyben már igyekeznek

visszaszorítani a bevándorlási hullámot (*Huntington*, 2008). Ennek egyértelmű indítékai voltak, talán a legfontosabb a bűncselekmények ugrásszerű növekedése. A kisebbségek magasabb bűnözési arányszámai a társadalmi mobilitás törvényes utjai előtt való nagyobb mértékű elzártságnak tudható be, illetve maga a sokszínűség lehet még kiváltó; a kulturálisan, nyelvre, vallásilag, vagy etnikailag. Heterogén csoportok sohasem válnak olyan közösségekké, melyek képesek informális normákat kialakítani (*Fukuyama*, 2010). Mivel, ilyen normák hosszú évtizedek alatt alakulhatnak csak ki, így a bűnözés hulláma egyre több várost érint, köztük Moszkvát, Londont, Rómát, Varsót, Washington is. Az emberek sok helyen már a kormányzás globális válságáról beszélnek (*Huntington*, 2008). Miközben, adott bevándorló csoport felülreprezentáltsága miatt, olyan körzetek, „negyedek” alakulnak ki, melyek heterogén kultúrájúvá formálódnak. *Biczó* (2009) szerint a bevándorlók szegregációra hajlamos közösségei két célt szolgálnak. Az újonnan érkezők számára a fizikai biztonság, az otthonos környezet érzetét biztosítja az ismerős nyelv, és szokások a közösségen belül. Továbbá az idegen kultúra idegenségének lélektani élményével szembeni védettséget, részleges elkülönülést biztosítja. Így az újonnan érkezők saját tempójukban tudnak alkalmazkodni, az új társadalmi környezethez. Ez leginkább amerikai jelenség, az itteni asszimiláció jellegzetessége, hogy elősegíti az etnikai, nemzeti karakterjegyek megőrzéséhez szükséges feltételek meglétét. Fontos szempont továbbá *Dancygier* (2010) szerint, hogy a bevándorlók képzettsége és demográfiai összetétele fontos faktorok az élet kilátások szempontjából mivel, azok akik ezekkel a pluszokkal rendelkeznek, szemben azokkal akik család – újraegyesítés, politikai üldöztetés és egyéb piacentes tevékenységek okán jönnek, nagy különbségek alakulnak ki a jóléti mutatókat illetően. Például szolgál, hogy az európai vendég-munkás migráció azon alapult, hogy többet hoz az államnak, mint amennyit elvesz. Később a másodlagos bevándorlás során, ahol a migránsok családtagjai néhány éven belül csatlakoztak a kintlévőkhöz, már rontották a gazdasági mutatókat. Ezzel párhuzamosan azt láthatjuk, hogy a városok szerte Európában mára már kulturálisan és etnikailag igen sokszínűek, és még diverzebbé válnak, ahogy a bevándorlás folytatódik, és az őslakos populáció csökken. Ez érezhető a közvélekedésen is, mely a szélsőségesektől eltekintve, egy olyan hozzáállást alakított ki, ahol a „másik”, aki nem „mi” fokozatosan alakult át a civilizálásra szoruló vadember figurájából, egy egyenértékű de önálló kultúra képviselőjévé (*Biczó*, 2009). Ennek számos hozadékát már pozitívként értékelhetjük. Azok az országok például, ahol az állampolgárság nélküli bevándorlók megkaphatják a polgári státust, és vagy szavazhatnak a helyi választásokon, csökkentik az esélyét a konfliktusoknak (*Dancygier*,

2010). Tehát az integráció sikeresnek bizonyulhat a multi-etnikus társadalmak konfliktusainak feloldásában.

2.5.A jelen - napjaink liberális demokráciái

Napjaink, teljesen felvilágosult „világpolgárai” körében fokozatosan elveszik a rasszizmus ideája, nem lenne életképes egy teljesen szabadon feltérképezhető, nyitott határokkal bíró világtársadalom fejlődő ágában, ehhez társul az is, hogy globális világban az olcsó információs technológia segítségével egyre könnyebb az információkat országhatárokon át átjutattni, a gyors kommunikáció fellazítja a fennálló kulturális közösségeket (*Fukuyama, 2000*). Így tehát a különböző vallású, bőrszínű, kultúrájú, de egy helyen azonos nyelvet használó emberek új és teljesen természetellenesnek ható társadalma van kialakulóban, ahol más értékek, mint a karrier, szabadidő, szórakozás kerülnek a középpontba, ahol különösen a fiatalok számára csenghet hamisan, tűnhet szentimentálisnak vagy állszentnek a gondolat, hogy a közösség eszméjét a régi értékek és hierarchiák mentén kellene visszaállítani (*Beck, 2009*). A társadalom közös értékeinek összességét újabban társadalmi tőkének nevezik. Ezen tőke is értéket hoz létre így haszonnal bír egy nemzetgazdaság számára. Az egyének megsokszorozzák saját erejüket ha követik az együttműködés szabályait. Ezzel szemben a túlzott individualizmus végső soron felszámolhatja saját közösségeit (*Fukuyama, 2000*). Megszokottá válik az új világrend leginkább fiatalokat, mint a jövőbe elszórt magok csíráinak gondozóit szerepeltető mechanizmusa. Ilyen kozmopolita törekvések, melyek a környezetvédelem, kulturális megújulás, emberi jogok védelme mentén sorakoznak, lefektetik az alapjait egy teljesen liberális hozzáállás meghonosodásának a kibontakozó világtársadalomban, mely posztmodern irányba tart. Ilyen reakciók egyike lehet a normatív kozmopolitizmus, amely a többieket – bármilyen kontextusban véve- hasonlónak és egyben különbözően ismeri el (*Beck, 2008*). Az elv mozgatórugója épp az, amit széles néprétegek élnek meg a hagyományos értékek elkorcsosulásaként. Ezek azt diktálják, hogy az erkölcsösség, mint belső hozzáállás instabillá tenné a demokráciákat, egyrészt gazdaságilag gyengítené meg őket, ezáltal nehezebbé tenné a szabadság és morál tényleges és önkéntes érvényesülését, másrészt, ha az emberek tényleg önértékük követése helyett erkölcsösek lennének leállhatna a gazdaság, melynek üzemanyaga épp a saját érdek, az érdeklődés, önzés és a boldogságvágy (*Boros, 2008*). Ilyen elvek működése alatt is működnek alapvetően közösségi dimenziók, ha közösség alatt valamilyen egybetömörülést, együttlétezést értünk, amelyet az a tudat kísérhet, hogy valamilyen egységes vonatkozás egybefogja majd a közösség tagjait, akik ezen aspektus alapján integrálódhatnak (*Losoncz, 2008*). Edmund Burke

konzervatív brit államférfi szellemi utódai mai napig amellelt állnak, hogy társadalmi problémáink gyökerét a világi humanizmusban kell keresni. Az elmúlt két nemzedék alatt az erkölcsök valóban romlottak sok tekintetben, e közben viszont a társadalmi rend nemcsak hanyatlik, hanem erősödik is (Fukuyama, 2000). Ez mindig is működött, amikor ilyen változások hatottak, mint például a felvilágosodás eszméje után létrejövő, a korábnál jóval szabadabb szemléletű entitásokban. Itt a közösség tagjai között kölcsönösség, az együttlétezés szerkezetében a lehető legtöbb dolgot oszthatja meg, a közös tapasztalatok részelemei beilleszkedhetnek a közös vállalkozásba, amely fenntartja az egész államot (Losoncz, 2008). Jellemző lehet a projekt-alapú megvalósítás és ezeken az eszközökön alapuló problémamegoldás, mely össztársadalmi szinten is működhet. Épp ez, a posztmodernizáció során az ifjúsági korszakváltás egyik döntő momentuma lehet, amikor is a piac szereplőjévé válás is új értelmet nyerhet: az új fiatal középosztály kialakulásának alapjává a hiány társadalma helyett, a bőség társadalma válhat (Gábor, 2008). Szükségszerű, hogy legyen egy józan, egyéni vágyakat és önkényes célokat meghaladó összefogás, melyet a kulturális evolúció hajtóereje hajt, hirdetve, hogy minden közösség túlélése érdekében bizonyos normákat, íratlan, majd írott szabályokat állít fel. Ezek a normák természetesen változnak az új közösség élete folyamán is. Ezeknek a szabályoknak, normáknak, ugyanis szoros összhangban kell lenni az adott kor kihívásával (Lajkó, 1998). Felismerve ezeket a globális kihívásokat, okulva a múlt egyenlőtlen, és sokszor hibásan működött rendszereiből, könnyű szerrel sikerülhet, ha ez eszközök jól vannak megválogatva, és jól is összpontosítják őket. Viszont az intézmények konvergenciája nem jelenti feltétlenül azt, hogy az emberi társadalmaknak már nincs több feladata. A társadalmak egy adott kereten belül lehetnek gazdagabbak vagy szegények (Fukuyama, 2007). Utópiákba belemenni értelmetlen, mérlegelve azt, hogy mennyi minden alakíthatja a jövő társadalmát, viszont a kulturális evolúció magasabb foka lenne az, amikor az emberek között őszinte párbeszéd alakulhatna ki. Ezt kellően előkészített nyilvános vitafórumokkal, követendő modell adásával a média központi szerepét kihasználva, ezután helyi és spontán szerveződések bevonásával építhetnék be az egyes ember értékrendjébe azt a közfelfogást, amely a leghatásosabban hatna a viselkedésre (Lajkó, 1998). Itt bejöhethet a transzcendencia kérdése is, amely ez előzőekben említett kisközösségi szinten, mégis alapgondolati egységbe tömörülve fejlődhetne. Kellenek a 20. századi különböző új -, illetve kisvallási csoportok, melyek semmilyen anyavallástól vagy egyháztól nem szakadtak el végérvényesen, hanem bizonyos modern társadalmi csoportok és rétegek vallási igényének kielégítésére szerveződtek újjá. Ilyenek például az ezoterikus- vagy psychocsoportok, s ide sorolhatók a „fiatalok vallása” mozgalom csoportjai

is (Máté-Tóth, 1998). A mai liberális demokráciák nem ismerik el a vallásból származtatott jogokat, a politikai jogok alapjaként, illetve a vallást létalapként kezelő államok állandóan háborúban állnak egymással, mert nincs mód érdemi konszenzusra (Fukuyama, 2003). Emellett, a megalapozott liberális modell tekintetében az egyház természetesen elveszítené „csendőri” funkcióit, inkább a teljes individuális kiteljesedés eszközeként szolgálhat, hisz a vallásos egyénben végbemenő változásokat úgy lehet értelmezni, mint az értelem keresésének eredményét. Ez felelős azért, hogy mialatt számosan megtapasztalják az elidegenedést és az értelemnélküliséget, addig csak néhányan választják a hagyományos értelemben vett vallás által kínált válaszokat (Szenes, 2008). Kialakíthat ez olyan irányzatokat, melyben a tömeg elveszíti jelenlegi pejoratív jelentését, és teret engedhet nagyobb lélekszámú életközösségeknek, mivel a tömeg olyan szociális egység, amely híján van a tagjai közötti megértésnek, szolidaritásnak és önálló valósággal rendelkezik tagjaival szemben. Az életközösségben már létezik a szolidaritás bizonyos formája, amelyre jellemző az együtt törekvés, és gondolkodással (Losoncz, 2002). Megszűnnek a kirekesztő mechanizmusok, ha mindenki az egység és egyenlőség égisze alatt egyesül, idejét múlt és jelentéktelen lesz, ami még ma- ahol a társadalom egésze nincs tisztában ezen megnyilvánulások súlyának és még vannak élő csoportok, melyek egy előző társadalmi elképzelés mentén szocializálódtak- így működhet még mai napig az, amikor a másikat arra a partikuláris jellegre egyszerűsítem le, hogy bőr pigmentációja milyen vagy, hogy milyen nemzeti közösség tagja. Ugyanígy, ha egy kisebbségit többségi közegben csak „magyarnak”, csupán „muzulmának” stb. tekintenek, akkor úgy értelmezik, mint a partikuláris azonossága által végérvényesen determinált embert (Losoncz, 2002). A multikulturalizmus teljes megvalósulásával egyértelművé válhat, hogy egy körülhatárolt térben létező különböző kultúrák értékeinek felismerjék, tiszteletben tartsák, legyen szó, akár nemzetről, városról, régióról vagy bármely, más közösségről (Jancsák, 2011). Mi sem bizonyítja jobban a változás aktualitását, mint egy európai fiatalok szokásait, értékeit mérő kutatás, melyből kiderült, a fiatalok kb. 30 százaléka szeret megismerkedni más európai országokból érkező emberekkel, és több mint 20 százalékuk szeret elvegyülni más kultúrákban külföldre utazáskor (Jancsák, 2011). Bizonyítja még a tendenciákat az is, hogy a 16-24 éves fiatalok nagyon nyitottak a világ más vidékeiről érkező emberek felé, a fiatalok majdnem 61 százaléka látja szívesen a saját hazájában különböző etnikai csoportok tagjait vagy tömegét, de természetesen a kiforratlanságra is akadt példa, mivel 39 százalékuk úgy nyilatkozott, hogy nem engedne be senkit vagy csak néhányat (Jancsák, 2011). Ez a távolságtartás a jövőben valószínűleg

csökkenni fog, amikor még több, különböző kultúrával kerül kapcsolatba az átlagember, akár lakókönyezetén belül.

2.6.„Új” asszimilálódás kérdésköre

Az asszimilációt sokféleképpen definiálhatjuk, de az asszimiláció általános elemzése során a legnagyobb akadály ép az, hogy a bonyolult jelenség vizsgálatához nem áll rendelkezésre, eléggé egzakt és komplex elmélet (Biczó, 2009). Világnézeteken, meggyőződéseken átívelő globális informatív közeg létrejöttével mellett a kulturális asszimiláció könnyebb, mint valaha. A migráció világszerte hatalmas méreteket ölt, az elmaradottak régiókból az élhetőbe, az élhetőből a jobb élet reményében. Az Amerikai városszociológus Robert Ezra Park felfogása szerint az asszimiláció fúziós folyamat, mely eltérő etnikai kulturális, nyelvi és vallási adottságú csoportok közötti fizikai érintkezés következményeként, a közvetlen érintkezés hozadékaként indul meg (Biczó, 2009). Így tekintve a jelenségre a globális népességmozgások „kevert identitásokat” eredményeztek: olyan emberekről van szó, akik többféle kultúrában vagy kultúrák között élnek és különböző befolyásokat egyesítenek magukban. Valójában a népek közötti legfontosabb jegyek mára már nem ideológiaiak, nem politikaiak, gazdaságiak, mindinkább kulturálisak. A „kik vagyunk” alapvető kérdésre igyekeznek választ találni (Huntington, 2008). Így tehát a meghatározás, miszerint az eleve adott, mesterséges nemzeti szolidaritás helyében így egy multikulturális pluralitás lép, amelynek alapeleme az eltérés, a különlegesség, az egyediség (Beck, 2009). Az eltérő kultúrák egymás érintésével és egymásra hatással képesek a megújulásra. Biczó (2009) tanulmányában Gordon elméleteit összegzi miszerint, az asszimilációs folyamat sebessége annak függvénye, hogy a beolvadó közösség bevándorlóként mennyire működik összetartó csoportként. A strukturális asszimiláció egyik elkerülhetetlen következménye a nagyszámú vegyes házasság. Szerinte a biológiai keveredés következményeként az idegen csoport elveszíti identitását. A házassággal a domináns közösségből érkező fél a kulturális identitás forrásává válik. Továbbá az asszimilálódó egyén identitás váltáson megy keresztül, amikor az önmeghatározás a befogadó társadalom elvárásai szerint megy végbe. Végül a befogadó és asszimilálódó viszonyából eltűnnek a sztereotípiák. És ezt a másik beállítódása iránt tanúsított megértés foglalja el. Ez a történelem során is így működött mindig is, és ez az állás napjainkban is. Minden kulturális közegnek jót tesz ilyen szinten a „vérfrissítés” mely más területeken is képes nyereségeket kihozni a társadalomból. Ez vonatkozhat akár társadalmi, vagy akár gazdasági mutatókra is. A bevándorlás a népességnövekedés mellett plusz fogyasztói tömeget jelentett, mely jövedelmét visszaforgatta a gazdaságba (Biczó, 2009). A tömegkultúra, vagy rokon értelmezésként vehető pop kultúra

primitív eszközökkel nyúl a fennállóhoz; egy szakmailag eltervezett, fegyelmezett, jól szervezett termelés folyik, amelynek szándékolt terméke az emberi balgaság. Ez az egyetlen útja annak, melyen egy kultúra irreverzibilisen fölszámolódhat (Magyari Beck és Szűcs, 2008). Ez az alapkultúra gyökeresen megváltozásához vezet, mely visszafordíthatatlan átalakulást hoz. Különösen hat ez az egyének életvitelére, mivel az egyén a közösségben önmagát valósítja meg, amit azonosulásként tapasztal meg, ugyanakkor az egyén és a közösség egybefonódási vonatkozásrendszeréhez tartozik, hogy a közösség az egyén közvetítésével valósul meg (Losoncz, 2008). Az emberek továbbra is részt vesznek csoportéletben, de ezek már kevésbé normaadó, és kisebb bizalmi rádiuszt generálnak, tehát kevesebb a közös érték, és nagyobb a versengés a csoportok között (Fukuyama, 2000). Ebben az oda-vissza hatásban rejlik az erő, ami a hagyományos értelemben vett asszimilációt felülírja. Új értékek mentén történik a beolvadás, eltűnnek azok a meghatározó, beilleszkedéshez szükséges elemek, melyek eddig biztosították a beilleszkedést, továbbá a nyelvhasználat is veszít értékéből, amennyiben ilyen homogén tömbök lehetővé teszik az országtól idegen, akár anyanyelven történő boldogulást. Mivel a közösséghez mindig értékinTEGRÁCIÓ társul, a közösség, amennyiben az értékek orientálnak, mindig orientációs együttlét. Az 1. és 2. táblázatban e komponensek definiálási lehetőségét láthatjuk.

1. táblázat. Az asszimilációs helyzet leírására alkalmazott kategóriák hermeneutikai értéke

„én”(„mi”)	Egzisztenciális vonatkoztatási pont - aki önmagára az „idegenhez” képest, mint valaki másra ismer rá.
Asszimiláló	Az, akinek (személy vagy csoport) a „másik” (az „idegen”) megértő szituációra – vonatkozása eredményeként álláspontját normatív belátásként fogadják el.
Többség	A „befogadó” mi reflektált tudatossága, akihez képest az asszimiláció (vagy szegregáció) bekövetkezik.
befogadó	Az, aki (személy vagy csoport) a „másik” megértő önfelfogadtatására irányuló törekvését cselekvő-ítéletének tárgyává teszi: elutasítja, vagy elfogadja.
„te”	Egzisztenciális vonatkoztatási pont- a „te” megértő aktivitása hermeneutikai értelemben kommunikatív és diszkurzív tudatosság,

	melynek segítségével felméri lehetőségeit.
asszimiláns	Az, aki (személy vagy csoport) a „másik” (a befogadó) megértő szituációra –vonatkozása eredményeként álláspontját az elfogadás (vagy izoláció) reményében a „másik” álláspontjához igazítja.
kisebbség	Az „idegen” a „másik” reflektált tudatosságára, aki asszimilálódik, vagy különállásának fenntartására tesz kísérletet.
„idegen”	Az, aki a (személy vagy csoport) „befogadó”, megértő önfogadtatására irányuló törekvését elfogadja és cselekvőitéletének maximájává emeli.

(Biczó, 2009. 108.o.)

2. táblázat. Az asszimilációs helyzet leírására alkalmazott kategóriák és fenomenológiai státuszuk

„én” (mi)	„te”(„ti”, „másik”)	egzisztenciális vonatkoztatási pont
Asszimiláló	asszimiláns (asszimilálódó)	szociokulturális vonatkoztatási pontok
Többség	kisebbség	az asszimilációs helyzet kvantitatív vonatkoztatási pontja
befogadó	„idegen”	az asszimilációs helyzet genealógiai és ontológiai státuszára vonatkozó kategóriák

(Biczó, 2009. 108.o.)

A közösségben végbemenő azonosulás egyúttal olyan identitás mintákat teremt, amely a tevélegességben, cselekvésben megvalósuló egybenlétezés módusait teremti meg az egyén és a közösség között (Losoncz, 2008). Ebben az értelemben a funkcionalitás eszméje érvényesül, ahol a munka társadalma összekapcsolódik az életvezetéssel. Ez leginkább a külföldi munkavállalás helyzeteiben érvényesül. A vendégmunkási státusz sosem engedett meg még ennyi kedvezményt, helyenként akár az adott ország nyelvének nem tudását. Érdeemes megvizsgálni ezt a speciális folyamatot, mely ennek teret enged. Goffman a tökéletes konformizmus és nonkonformizmus közötti egyént vizsgálja, állítása szerint, ha nem tartozunk senkihez, elveszítjük önünket, ha túlságosan tartozunk egyes társadalmi csoportokhoz, akkor is. Az állandó egyensúlyozás biztosítja identitásunkat (Rózsavölgyi, 1998). Az identitás megőrzésének pedig akkor adottak a feltételei, ha van egy ilyen megengedő közeg, melyben például külön negyedekben élnek, és dolgoznak adott nemzet fiai, és eszükben sincs a nemzet nyelvét, és kultúráját magukévá tenni. Ezzel szemben a többségi nemzetnek alapvető érdeke lenne, hogy anyanyelvét minél többen beszéljék, kultúrája országos közkultúrává váljon, kapcsolati tőkéje szélesedjék és a kisebbségek ne válhassanak többségiekké. Érdeke az asszimiláció, hogy nyomtalanul beolvassza önmagába a kisebbségeket, akiknek viszont létérdeke a disszimiláció kereteiben belül nemzeti sajátásaik megőrzése (Szerdahelyi, 2011). Ilyen ellentmondás miatt akadhat feszültség a befogadó ország, és a befogadottak között. Ám akad egy réteg itt is, akiket érdekeik fűzik ahhoz, hogy a bevándorló megmaradjon a „vendég” státuszában. A fizikai érintkezés a másság identitást, és mentalitást megalapozó tényezőként kell tekinteni asszimilációs folyamatokban. A találkozás következménye, hogy a tapasztalat valamelyest törést idéz elő, mindkét fél eredeti homogenitás-élményében (Biczó, 2009). A munkaerőpiac felöleli az embertömegeket, és ilyen szinten szétváltak, de ugyanakkor össze is kapcsolódtak a szakmai karrier és a közösségi értékek, másképpen fogalmazva a munka és szabadidő értékei. A karrier értékek esetében felértékelődik az egyén, a közösségek, és minden olyan keret, ami akadályozza az én megjelenését, háttérbe szorul (Gábor, 2008). A karrier is globalizálódhat és az ehhez tartozó elfoglaltságok kerekednek az asszimiláció kényszere helyett. Az új milióban az élmények keresése a tágas lehetőségek és a kapcsolatok választása, a felemás hierarchia, a vertikális és horizontális hierarchiák keveredése a jellemző. A schulzei élménytársadalomban a fogyasztás már távolról sem pusztán a létfenntartási javak és szolgáltatások elfogyasztását jelenti, hanem kulturális kontextusban a társas jelenlét és az önmegjelenítés folyamatát is (Gábor, 2008). A „negyedeikben” élő migránsok a kis-közösségség kialakítására törekszenek, és nem tartják fontosnak az ország érdekeit, hogyan is tarthatnák, mikor apró, de biztos pontnak tűnő

„szigetként” tekintenek a honfitársaik, vagy akár más országok hasonló szituációban lévő tagjaival. Akik ilyen státuszban léteznek az adott országban, tehát menekültekként, vendégmunkásokként élnek ott, illetve ilyenek leszármazottai, Ők nem formálhatnak igényt a „hagyományos” kisebbségek jogaira, bár nekik is vannak bizonyos jogaik (Szerdahelyi, 2011). Épp ezen egyenlőtlenségből kialakulhat egy másik motiváció, ami viszont az asszimilálódást sürgeti. A világpolgári léthez nélkülözhetetlen konform viselkedés kialakulásában Aronson háromféle motivációt különböztet meg: a behódolást, az azonosulást, és az internalizációt. Behódolásnak nevezzük azt, amikor valakinek a viselkedését a jutalom iránti vágy, vagy a büntetéstől való félelem motiválja. Azonosulás (identifikáció) amikor az egyén szeretne hasonlítani arra, akinek a véleményét elfogadja. Internalizáció, amikor egyetértünk a ránk befolyást gyakorló személy véleményével, és azt saját értékrendünkbe be is építjük (Rózsavölgyi, 1998). A kiszolgáltatott helyzetben lévő etnikai kisebbségnél, ahol nem húzódik a háttérben gazdasági erő, vagy bármilyen speciális jogi háttér, kedvezmény, az egyéneknek át kell esnie az asszimiláció újjászületési folyamatán, el kell sajátítania a befogadó nemzet nyelvét, olyan szinten, hogy akár erősebb akcentus nélkül tudja használni, kultúráját, és olyan társadalmi kapcsolatok kiépítésére kell törekednie, amilyenekkel e nemzet más tagjai rendelkeznek (Szerdahelyi, 2011). Tehát az asszimilációra való törekvés relatív, élethelyzetektől függő mivolta miatt számos scenárió létezik, ezen túl a szakirodalom megkülönbözteti az önkéntes és az erőszakos, kényszerített asszimiláció fogalmát, de még a leginkább önkéntes asszimiláció is fenyegető körülmények között zajlik le (Szerdahelyi, 2011). A kényszer életre hívja azt az attitűdöt, hogy kilátástalan, vagy átmeneti társadalmi szituációban lévő egyének, sokkal nyitottabbak vagy sérülékenyebbek új önmeghatározásra és új csoportokra (Szenes, 2008). A kétféle irányzat az asszimilálódás kapcsán kikristályosítja a szemléletet, hogy lassan elvesznek azok a múltban fontos dilemmák, és hitek, melyek megszabták az egyének életstratégiáit. Például, Amerikában az Európából érkező bevándorlók beolvadásának drámájára a társadalom érzéketlen volt, mivel a tömeges asszimiláció, az újonnan érkező számára az Amerikai élet természetes következményének tűnt (Biczó, 2009). A lehetőségek az információs társadalomban még erőteljesebben maximalizálódnak, elősegítve a társadalmi „mozgástér” növekedését, mind egyéni, mind közösségi szinten. Ettől függetlenül, a civilizációs „mi” és a civilizációs „ők” állandóan jelen van az emberiség történetében, ezek a viselkedésformák fakadhatnak felsőbbrendűségi érzésből, félelemből és bizalomhiányból, kommunikációs nehézségből, tájékozatlanságból azokkal szemben, akiket másnak látunk (Huntington, 2008). Viszont többé már nem vagyunk olyan mértékben ráutalva egy adott helyre, mint az előtt, hogy információhoz jussunk, tapasztalatot szerezzünk,

szórakozzunk, biztonságban érezzük magunkat, és megértésre találjunk (Beck, 2009). A származás, entitás helyett a mára a teljesítmény, és praktikusság az, mely meghatározza a hovatartozást, ahol a fogalom is sokkal inkább jelent egy szocializált életteret, struktúrát, mint földrajzi területet.

2.7.A kozmopolita világpolgári lét

Az előző fejezetekben körvonalazódik, hogy a jelen embere számtalan kihívással találja szemben magát. Az individuális kiteljesedés mára már egyéni szintereken zajlik, és az eszközök kiválasztásánál is globálisan kell gondolkodnia, ha sikeres akar lenni a „világtársadalomban”. Kozmopolita egyéneknek történelmi kontextusban azokat tarthatjuk, akik nem ismerik az otthontalanságot, mivel a világban sehol sem érzi magát „idegennek”. Már az időszámításunk előtti időkben létező figurája volt ez effajta egyén az európai történelemnek. A kozmopolita ember eredete a hellenisztikus világban keresendő (Biczó, 2009). A mai világpolgárok evolúciója tehát itt vette kezdetét. Arra, hogy mi hívta életre ezt az attitűdöt, arra egyszerű válaszként azt adhatjuk, hogy a és a társadalmak folyamatos változása generálta. Tulajdonképp a kozmopolita keletkezése történelmi értelemben, asszimilációs esemény. Az összetett szociokulturális kaleidoszkóp asszimilációs folyamat következménye. Kozmopolitává nem születik, hanem válik az ember, aki képes a kor követelményeinek, elvárásainak megfelelően megszerezni azokat a magatartásmintákat, műveltséget, és szemléletmódot. Számára a különböző kultúrákból, világokból származó értékek, elemek egységet képeznek (Biczó, 2009). Ez a jelenség mindig is jelen volt az emberiség történelmében, különböző utazók, vándorlók személyében. Később, a technológia fejlődésével, amivel gyorsabbá, és olcsóbbá vált a közlekedés, megjelent a helyváltoztatás egy új forradalma. Az információs korszak beköszöntével pedig, gyakorlatilag az egész világ kinyílt az átlagemberek számára is. Ez indított el olyan társadalmi folyamatokat, és változásokat, melyek egyenesen mutattak ki a nemzet, és családi kötelékek viszonyrendszeréből, valami tömegesbe, valami újba. Érdekes, hogy míg az ötvenes években az emberek az Egyesült Államokban vagy Európában azt válaszolták, hogy bíznak kormányukban, és polgártársaikban, addig ez a kilencvenes évekre megváltozott. Az embereket összefűző kapcsolatok is eképpen alakultak, kevésbé tartósak lettek, kevesebb elkötelezettséggel jártak, nem ritkultak viszont átalakultak (Fukuyama, 2000). A lehetőségek bővülésével a megvalósítási sémák is megváltoztak, hirtelen, nagy sikereket tudott elérni az, aki megragadta a lehetőséget a liberálissá alakuló társadalmakban. Ehhez hozzájárult az is, hogy a hagyományos kapcsolat, ahogy a hagyományos értékek transzformációjával egy

világlátás volt elterjedőben, mely a fogyasztói társadalmak alapját képezte. Itt az intenzív individualizmus kultúrája áttért a társadalmi normákra is, ez kikezdte a tekintély valamennyi formáját, gyengítette a családokat, közösségeket, nemzeteket összetartó kötelékeket (Fukuyama, 2000). Megjelent egy olyan tömegkultúra, mely magába szippantotta azokat, akik azonosulni tudtak az új értékrend kezdetleges ágenseivel, továbbá a populáris pszichológia, majd a nyolcvanas évek önbecsülési trendje is arra irányult, hogy megszabadítsa az egyéneket a „fojtogató” társadalmi elvárásoktól (Fukuyama, 2000). A liberális nézetek terjedésével, és differencializálásával aztán logikusan következhet az a jelenség, hogy a modern társadalmakban az egyének választási lehetőségei kitágulnak, de a kötelékek, melyek a kötelezettségek hálójához kapcsolják, meggyengülnek (Fukuyama, 2000). Viszont egy kezdetleges állapotban, az egyének önállóan még nem tudnak mit kezdeni az új irányzattal, ezért ahogy Fukuyama intelmei szólnak a kétezres évek elején, miszerint az individualizmus a szabad emberek büszke függetlenségéből kezd zárkózott önzéssé fajulni, a mások iránti kötelezettségek elhalványulásával. Az egyének a kevés megmaradt kötöttségtől is „óvakodnak” (Fukuyama, 2000). Ehhez elengedhetetlen elő feltétele volt a biztos társadalmi, „paternalista” állami struktúra, mely nagyobb közösségi érdekérvényesítés nélkül is tudja biztosítani a polgárai számára a boldogulás lehetőségét. Beck (2007) ezt a fajta közönyös elégedettséget, azzal magyarázza, hogy az elmúlt ötven évben az európaiak példa nélküli jólétben éltek, és ezért rendkívül magas fokú társadalmi biztonságot és békét élvezhettek, nem utolsósorban abból indulnak ki, hogy az a helyes, ha így marad a világ, mint amilyen most, káros mindenféle változtatás. Viszont aggodalmát is kifejezi egyben az iránt, hogy az európai kozmopolitizmust a leghatározottabban meg kell védeni attól az illúziótól, hogy segítségével Európa egy „boldogok szigetté” –vé válhat, amely hatékony védelmet nyújt a világkockázati társadalom sokféle veszélyével szemben. Ebben a helyzetben valóban disszonáns elemként mutatkozik az, egy család széthullása társadalmi tőke – veszteséget jelent, de a családtagok esetében a több családon kívüli kapcsolat létesítése lesz jellemző (Fukuyama, 2000). Tehát ha több szempontból vizsgáljuk ezt az eseményt, rájöhethetünk, hogy az egyén a modern társadalomban még mindig a komfortzónában maradhat ennek ellenére, és ez összevág az ilyen értelemben vett kulturális viselkedésmoделlekkel, mivel a kultúra egy olyan dinamikus erő melyet újjáteremtene a társadalmat alkotó emberek sokaságának interakciói, a kultúra eközben alkalmazkodik a változó körülményekhez is (Fukuyama, 2000). Ez a pont kulcsfontosságú ahhoz, hogy a „világpolgári” lét mibenlétét, és kozmopolita hozzáállást megérthessük. Az egyének szintjén ez egy attitűd, mely képes eltérő társadalmi, és kulturális kihívásokat a saját személyiségében egy „közös nevezőre” hozni, világképpé

alkotni. Itt az asszimilációs folyamat, maga az asszimilációs képesség kiteljesedése (Biczó, 2009). Ennek a képességnek, mely a modern emberben készség szinten kialakult, van a legnagyobb szerepe a világpolgári létben, és az előbb említett „világkockázat-társadalom” bizonytalansága az, amely a kialakulását elősegítette. Ebben a kontextusban tehát a kozmopolita egyszerre asszimiláló, és asszimiláns. Képes hasonlónak válni, elfogadni idegen kultúrákat úgy, hogy azokat sajátjaként éli meg. miközben mindezt integrálja saját tapasztalatrendszerébe. A kozmopolita tehát egyszerre lesz „idegen” és „befogadó” (Biczó, 2009). Az életstílus meglétét biztosítja az a hozzáállás, a nyugatias társadalmak részéről, hogy a világtársadalom, mint struktúra, a szuverén államok népeinek föderális együttműködésén alapszik, mely biztosít átjárhatóságot, és egyfajta kozmopolita „vendégbarátságot” működtet (Biczó, 2009). Mivel a lehetőségek megsokszorozódásával egyre szélesebb rétegek tudnak bekapcsolódni a nemzetközies életstratégiába Szűcs, (2004) szerint egyre többen élik át az azt, amit a hosszabb ideig külföldön, idegen kultúrában élők körében figyelhetünk meg: a „kulturális sokknak” nevezett pszichológiai jelenséget. Négy fázisa különíthető el. Közvetlenül megérkezés után észlelhető az „izgalom” szakasza, az idegent elbűvöli a sok újdonság. A „kiábrándulás” szakaszában a látogatóban a rengeteg új inger, benyomás hatására elutasítás alakul ki, megcsömörlik a sok újdonságtól. A „felépülés” fázisában túllép a krízisen, kezdi alaposabban megismerni az idegen kultúrát, könnyebben használja a nyelvet. Végül az „elfogadás” szakasza következik, megszokja az új életstílust, a kultúra részesének érzi magát. Ez a jelenség tovább erősíti a kozmopolita értékek manifestálódását a társadalmi környezetben. A kozmopolita világpolgár megértő belátására törekszik az, az egyetemes emberi közösségi terv, melyet a globalizáció testesít meg, miközben az átmeneti korszakban az épp ez által exportált euro-amerikai fejlődésmodell rombolja a világ kulturális diverzitását, miközben újjáéleszti a nemzetek asszimilációs folyamatait, ezek sajátos technikáival, és reflexeivel együtt, míg a kulturális, és társadalmi különeműségeket felszámolja (Biczó, 2009). Ez a végkifejlett állapot elkerülhetetlen, ha végképp felbomlik az egység a földrajzi és nemzeti egység között. Ez egy olyan állapot, melyben a normák, és értékek ismét válságba kerülnek, és hosszas folyamatok során nyerik vissza az újonnan kialakult közösségek, indentifikációjukhoz szükséges, közös elemeket. Viszont Biztosak lehetünk abban, hogy a saját céljaikat követő egyének rákényszerülnek, hogy társadalmi tőkét hozzanak létre, illetve az ehhez járó eredményeket, mint a tisztesség, megbízhatóság, kölcsönösség (Fukuyama, 2000). Ezen alapvető értékek megléte világszerte finomra hangolja az új társadalmi berendezkedést.

2.8.Merre tartunk?

Érdekes ellentmondás a nemrég kihevert „válságot” és a negatív közhangulatot hallgatva az, hogy a tudás, tenni akarás, innováció még sosem volt ilyen magas szinten, mint ma Európában. *Hankiss* (2008) szerint a hagyományos intézmények, egyházak, iskolák, filozófiai műhelyek, véleményformáló személyiségek egyre nehezebben találnak igazi válaszokat az emberi élet fontos kérdéseire. A kialakuló vákuumba így aztán beáramlott, bezúdult a „fogyasztói civilizáció”, a maga bulvárfilozófiájával, keleti gondolat rendszerek populáris-felhígított változataival, tv- evangelizációval, okkultizmussal, új irracionálizmussal, a New Age tucatnyi műfajával. Ezt megélhetjük a minket körülvevő civil szektor magatartásában, a kulturális programok sokszínűségében, vagy akár egy friss jelenségként definiálható „fesztiválkultuszban” is, melynek mindig van egy hordozott, általában innovatív üzenete, és erre épülő kampánya. A közösségi oldalak, és az ezekből ebből táplálkozó gyors, és folyamatosan frissülő kezdeményezések sosem látott hatékonysággal mozgósítanak. Egy irányba mutat az a törekvés is, mely az emberek kiteljesedését célozza. A „tökéletes emberkép” kialakítása piacilag is előnyös tendencia, a reklámok rég óta a középosztály értékeit közvetítik, és talán napjainkra érte el várt hatását ez a fajta propaganda. Ezen a szinten szűnik meg a hovatarozás fontossága, ha ezen új értékek mentén mérjük az egyén „értékét” a társadalmi térben. *Beck* (2009) szerint_mivel a gazdasági folyamatok elvesztik egyértelmű helyhez kötöttségüket, kiesik az ipari társadalmi rendszer látszatra megszüntethetetlen előfeltétele: a térbeli együttműködés szükségessége. A földrajzi távolságok, mint a különböző termelési helyek közötti verseny természetes határai, jelentőségüket veszti, és az információtechnológia megteremtette közelség „távolságok nélküli” terében mostantól fogva elméletileg mindenki mindenkivel versenyez a közben egyre szűkebbé váló javakért. Eltolódnak és kiélesednek a munka és a tőke hatalmi viszonyai térben és időben. Röviden fogalmazva: a munka lokális, a tőke globális, így a tőke globálisan koordinált, a munka individualizált. A diverzifikálódott tőke érdekek és virtuális munkásosztályok közötti konfliktusok kiéleződnek. Ezzel párhuzamosan_az utazás, és letelepedés szabadsága elhozza nekünk a korlátok nélküli élet reményét. Belső meggyőződés nélkül azonban elveszhetünk az új berendezkedésben, az identitást tehát választani kényszerülünk, amihez kultúrára és kulturáltságra van szükség (*Magyari Beck és Szűcs*, 2008). Míg a vallások, és hagyományos értékek veszítettek súlyukból, a kétezres évek elején például hazánkban a különféle közvélemény kutatások adatai szerint 13% arányban jelölték a hívő emberek arányát az összlakosságon belül (*Szenes*, 2008), addig új világnézetek vannak születőben, - melyek némelyike vallásokká fejlődött, és fejlődhet - melyekben az egyén

individuális kiteljesedése van a középpontban, elhagyva a hagyományos értékek visszatartó láncait. Mintha a tanítás, miszerint az Isten mindenben jelen van, és mindenki jelen van Őbenne, most kezdene manifesztálódni a közgondolkodásban, az egyéni, és társadalmi önmegvalósításon keresztül. Ez érződik a jótékonyásra, önkéntességre épülő szociális programokon is. Egyszerűen fogalmazva, mintha a világban a tömegtermelésen, és anyagi fejlődésen átívelő, minőségi reneszánsz zajlana. Ez megfigyelhető az emberek hozzáállásán, aktivitásán, akár saját, akár közösségi érdekről van szó. Jelen van egy negatív kritika, miszerint az emberek épp hogy ezt a közösséget hagyják szétesni, és mindenkit önös érdekei vezénylik. Ez több aspektusban is támadható. Akár az elképesztő technikai fejlődés, vagy a szórakoztató ipar dollár milliárdjai olyan bizonyítékkul szolgálnak, hogy az emberek igenis képesek összehangolni erőforrásaikat, és ezt meg is teszik. A másik szempont az, hogy még sohasem volt ennyire fontos a közösségi élmény, sosem volt ennyire aktív a divatvilág állandóan megújuló környezete, a popkultúra, nem kizárva a magas kultúrát sem. Az eszközök sokfélék, akár közösségi oldalak integrációja mindehhez. A szereplők reklámozzák egymást, és közben magukat is. Ez az első olyan kommunikációs csatorna, ahol ezt a közemberek is megtehetik. Ez alapvetően megváltoztatja a profilok mögött élő emberek gondolkodását magukról, és a világról. Fukuyama így ír erről: „Az emberek egyszerre kicsinyesen önzők, és társas lények, akik örülnek, ha támogatást és elismerést kaphatnak” (Fukuyama, 2007). Az önbizalom növekedésével, mely a pozitív visszacsatolásokból fakad, az egyén a következő szintre lép, elhiszi, hogy fontos a véleménye, és alakíthatja a világot. Ezután elfogadja a törekvéseket, és kész a civil szektor alkotóeleme, a közösségért tevékenykedő egyén. Huntington szerint a humánus kiteljesedése azon alapszik, hogy mindannyiunkban rejtett feltevések, elfogultságok, előítéletek bújnak meg, melyek meghatározzák látásmódunkat. Ezek az implicit vagy explicit modellek segítenek abban, hogy felismerjük a valóság rendszereit és általános törvényszerűségeit, ok-okozati kapcsolatokat fedezzünk fel, megjósoljuk a jövőbeli fejleményeket, megállapítsuk, mely dolgok fontosak és melyek lényegtelenek (Huntington, 2008). Mindenki a maga módján építi a virtuálisból gyökerező, majd valósággá váló társadalmi teret. A vélekedés, miszerint a nemzet közösségéhez való tartozás a legfontosabb létérdekeink egyike, olyan, akár a lélegzetvétel, és e kapcsolatok megszakadása beilleszkedési problémák által okozott lelki zavarokat, szorongást, honvágyat, depressziót okozhat, (Szerdahelyi, 2011) mára kissé átalakult, helyébe új fontossági sorrend helyezhető. Evidenciák nem adhatóak, viszont a fejtegetések egy irányba mutatnak, egy kisebbik részében radikálisan elzárkózó, de többségében nyitott világtársadalom kezd körvonalazódni, melyben a nagy világnyelvek ismeretének hiánya

szegregáló hatású. Az emberi nyelvek konvencionálisak, mely az ember csoportokat elválasztja egymástól a kölcsönös érthetlenségévé. A nyelvek elsajátításának képessége az emberi élet előrehaladtával csökkenni kezd (*Fukuyama*, 2003). Viszont a nyelvtudás megszerzése során nagyfokú esélyegyenlőtlenség figyelhető meg. Függ az egyén kvalitásain túl az általános- és középiskolai nyelvoktatás minőségétől, illetve a család anyagi helyzetétől, kulturális háttérétől is (*Szűcs*, 2004). Agyagiaktól függetlenül lehet helytálló az a kijelentés, hogy fejlődés mutatkozik az egzisztenciális kiteljesedés elérésének lehetőségeiben. Hiszen, a hagyományos társadalmi közegek felbomlásával, a különböző bőrszínű, vallású, nemzetiségű, helyzetű, múltú, és jövőjű embereket az elismerésen kívül vajon mi más egyesítheti? (*Beck*, 2008) Erre a kérdésre a nem is túl távoli jövő fogja megadni a választ. Ellenkultúraként azonban, figyelemre méltó, hogy jelen van egy irány, melyben nem minden fiatal akar pozíciót elfoglalni a domináns társadalomban. Az egyre növekvő anyagiasság és piachoz igazodó verseny kitermeli az ellenkezőjét is a fennállónak: fiatalokat, akik fellázadnak ezen elvárások ellen, elutasítják az egyén kiteljesedésére, idealista célokra koncentráló, valamint az alternatív közösségekhez való csatlakozást hirdető értékeket (*Gábor*, 2008). Ezzel együtt a különböző ellenséges nézetek, izmusok, úgy tűnik, szép lassan hígulni kezdenek, és apró szeparatista csoportok elveivé csökevényesednek csupán. Végző soron a civilizációk összeecsapásának elkerülése azon múlik, hogy a világ elfogadja-e a világpolitika sokcivilizációs jellegét és ennek fenntartását (*Huntington*, 2008). Így a kozmopolitizmus, multikulturalizmus törheti maga előtt az utat, hogy végül egy olyan egységes társadalom jöhessen létre, ahol nincsenek rasszok, nyelvek, csupán a közösségi szellem, és közös értékek által egyben tartott embercsoportok halmaza, akik az „egység a sokféleségben” zászlaja alatt élnek.

3. A kutatás módszerei és eszközei

3.1. A kutatás célja

Kutatásom célja megvizsgálni, hogy a szegedi egyetemisták körében mennyire van jelen az a kozmopolita világpolgári trend, mely globalizált világunk egyik hozadéka, mely alapjaiban változtatja meg a kulturális elemeket. Kutatásom során felmérem, hogy milyen arányban és formában jelenik meg a fiatalok körében a külföldi migrációs szándék. Továbbá összehasonlítom, hogy a kivándorlási szándék, milyen kapcsolatban áll az egyének többféle kultúra együttélése iránti attitűddel, a kozmopolita léthez köthető egyéni tulajdonságokkal/képességekkel, illetve a személyes értékpreferenciákkal.

3.2. Hipotézisek

1. Feltételezem, hogy több hallgató tervez huzamosabb időre külföldre menni, mint ahányan itthon képzelik el jövőjüket.
2. Feltételezem, hogy a nyelvtudás pozitívan befolyásolja a külföldi migrációs szándékot.
3. Feltételezem, hogy a kivándorlást tervező hallgatókra nagyobb arányban jellemzőek meg a kozmopolita léthez köthető tulajdonságok/képességek
4. Feltételezem, hogy a kivándorlási szándék együtt jár a kozmopolita léthez köthető értékpreferenciákkal.
5. Feltételezem, hogy az itthon maradási szándék együtt jár a nemzethez köthető értékpreferenciákkal.

3.3 Adatfelvétel és minta bemutatása

Kutatásomban a Szegedi Tudományegyetem alapszakos (N=120) és mesterszakos (N= 44) hallgatói vettek részt (N=164). Az adatgyűjtés 2014 áprilisában zajlott, a kérdőívet online módon jutattam el szegedi egyetemisták online csoportjaihoz. A mintában 43 férfi és 121 nő szerepel. A minta nemek szerinti aránytalan megoszlása a nemek alapján történő statisztikai összehasonlításokat nem teszi lehetővé. A kutatásban résztvevők 10%-a faluban/községben él, 52%-uk városban, 34% megyeszékhelyen és 4% él a fővárosban. A megkérdezett hallgatók átlagéletkora 22 év, a legfiatalabb résztvevő 18 éves, a legidősebb pedig 30 éves volt. Az egyetemi karok szerinti megoszlást a 3. táblázatban foglaltam össze.

3. táblázat. Minta megoszlása egyetemi karok szerint.

Kar	Hallgatók száma
SZTE - ÁJTK	12
SZTE - ÁOK	1
SZTE - BTK	85
SZTE - ETSZK	8
SZTE - GTK	7
SZTE - GYTK	5
SZTE - JGYPK	21
SZTE - MK	7
SZTE - TTIK	17
SZTE - ZMK	1

3.4. MÉRŐESZKÖZ

Kutatásomhoz saját fejlesztésű, online kérdőívet használtam. A 15 kérdésből álló kérdőív három részre bontható. Az első részben személyes, tanulmányokkal és nyelvtudással kapcsolatos háttér adatokra kérdeztem rá. A második rész itemei külföldi tartózkodási szándékra, illetve eddigi külföldi tartózkodásra vonatkoznak. A kérdőív harmadik része további három alegységre bontható, melyek közül az első ötfokú Likert skálán méri a többféle kultúrával szembeni attitűdöt. A második és harmadik alegység szintén ötfokú Likert skálán mér, előbbi a kozmopolita léthez köthető személyes tulajdonságokat és képességeket, utóbbi pedig a személyes értékpreferenciákra vonatkozik. Az értékpreferenciákat vizsgáló skála két alskálára bontható, melynek három állítása a kozmopolita léthez köthető értékeket méri, öt állítás a nemzeti értékekre vonatkozik. A skála validitását faktoranalízissel ellenőriztem ($KMO=0,71$). A faktoranalízis eredménye alapján a két alskála elkülönül egymástól, azonban a „világ történéseire” és hazai közügyekre” vonatkozó itemek egy harmadik csoportot alkotnak. Ennek okaként feltételezhető, hogy e két állítás inkább az egyének politika iránti érdeklődésével áll kapcsolatban. A skálák megbízhatóságát Cronbach alfa együttható meghatározásával ellenőriztem, melyek értékét a 4. táblázatban foglaltam össze.

4. táblázat. A kérdőív skáláinak megbízhatósága

Skálák	Tételszám	Reliabilitás (Cronbach- α)
kultúrával szembeni attitűd	4	0,79
személyes tulajdonságok/képességek	9	0,79
személyes értékpreferencia	9	0,65
összesen	22	0,76

4. Eredmények

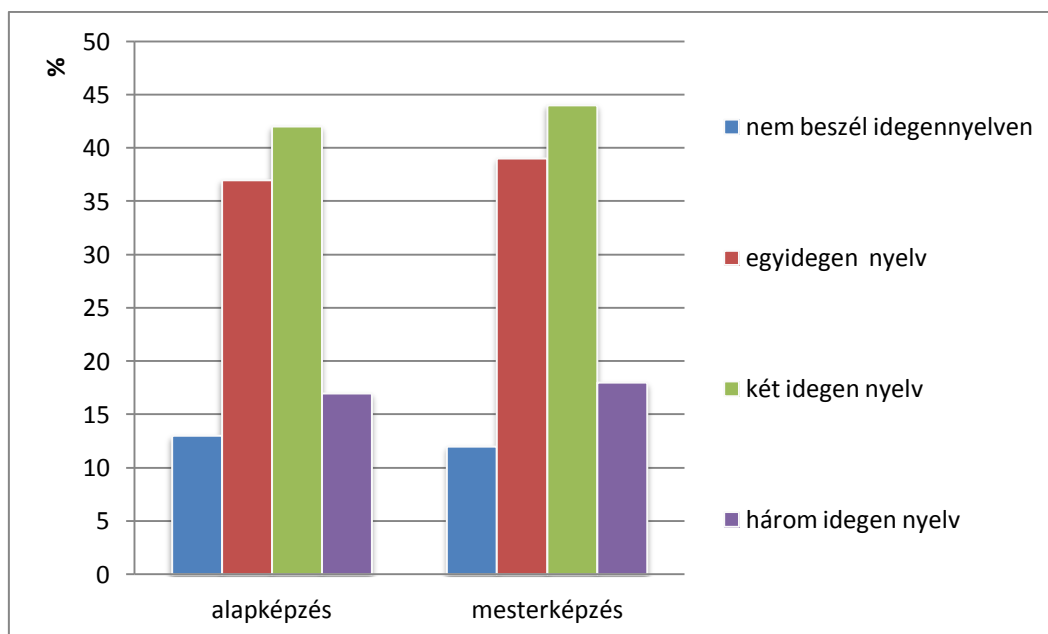
4.1. A hallgatók idegen nyelv ismerete

Az 5. táblázatból kiderül, hogy a megkérdezett hallgatók 87%-a beszél valamilyen idegen nyelven. A hallgatók 14%-a nem beszél más nyelven, ennél valamelyest többen három nyelven is beszélnek, melyez a megkérdezettek 17%-ának felel meg. Az idegen nyelvet használók közül valamivel többen beszélnek két nyelvet, mint egy nyelvet.

5. táblázat. Hallgatók idegen nyelv ismerete

Beszél idegen nyelven	Nem beszél idegen nyelven	Egy nyelven beszél %	Két nyelven beszél %	Három nyelven beszél %
142	22	38,4	41,9	17

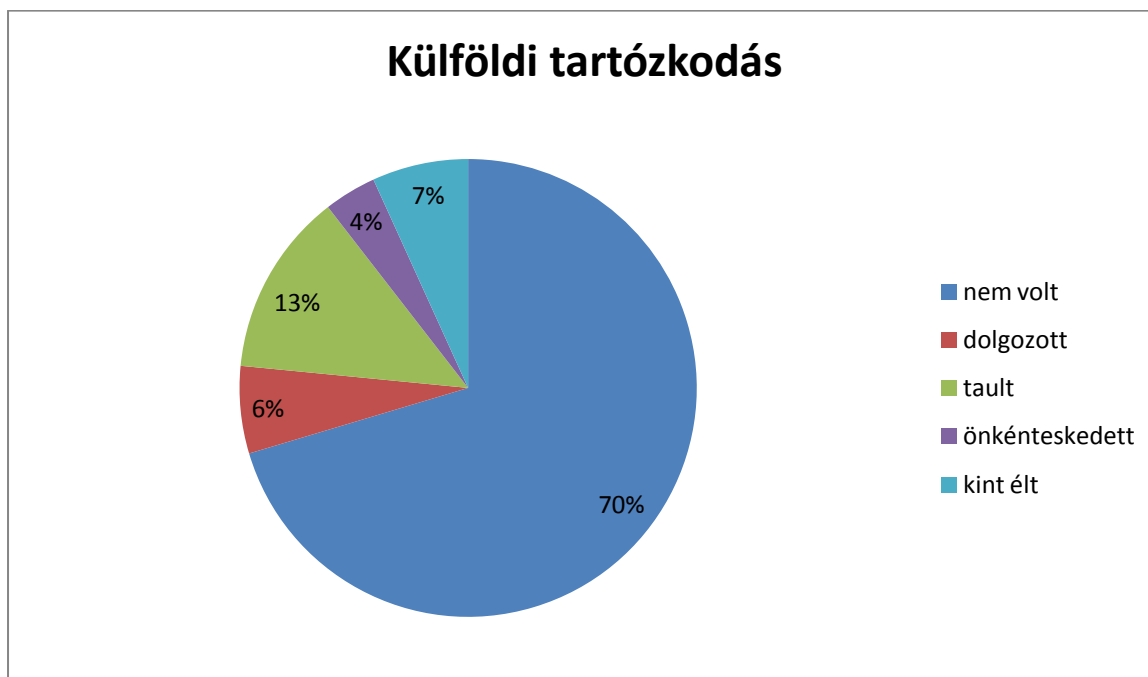
Az alapképzésben, és mesterképzésben tanulók beszélt idegen nyelveinek számát az 1. ábra szemlélteti. A legtöbben két idegen nyelven beszélnek, és többen beszélnek három idegen nyelvet, mint ahányan nem beszélnek egyáltalán. Nincs szignifikáns különbség az alapképzésben és mesterképzésben tanuló hallgatók között, hogy az adott hallgató beszél-e idegen nyelven($t=0,09$; $p>0,05$). Nincs szignifikáns összefüggés a nyelvtudás és a beszélt idegen nyelvek száma, valamint a között, hogy a hallgatók alap vagy mesterképzésben tanulnak ($p>0,05$).

1. ábra. A hallgatók idegen nyelv ismerete képzés szerinti összehasonlításban

4.2. Külföldi tartózkodásra vonatkozó elemzések

A megkérdezett hallgatók jelentős többsége még nem tartózkodott huzamosabb ideig (minimum egy hónap) külföldön (2.ábra). A legtöbben tanultak a külföldi tartózkodásuk során, a legkevesebben pedig önkéntes munkavállalás miatt mentek külföldre.

2. ábra. A külföldi tartózkodás megoszlása a hallgatók között.

A hallgatók külföldi tartózkodási terveivel kapcsolatos válaszokat az 6. táblázat foglalja össze. Mivel több válasz is megjelölhető volt, arra a kérdésre, hogy szándékoznak-e külföldre menni a közeljövőben a táblázat a választások gyakoriságát tartalmazza. Az első oszlopban található azok száma, akik nem terveznek külföldre menni. A többi oszlopban a választások gyakoriságát a külföldi tartózkodás célja határozta meg. A legtöbb választást a külföldi munkavállalás kapta, ezt követte a külföldi tanulmányok, majd a hosszabb tartózkodás külföldön. Közel kétszer annyi választás érkezett arra, hogy hosszabb ideig tartózkodna külföldön, mint amennyi a végleges maradásra. A legkevesebb választás a külföldi önkénteskedésre vonatkozott.

6. táblázat. A hallgatók külföldi terveire vonatkozó választások gyakorisága

Nem tervez külföldre menni	Dolgozni külföldön	Tanulni külföldön	Önkénteskedni külföldön	Külföldre költözni hosszabb időre	Végleg külföldre költözni
45	76	55	17	52	23

4.3. A többféle kultúrára vonatkozó attitűdök eredményei

A kultúrával kapcsolatos skálára adott válaszok gyakoriságát a 7. táblázat mutatja. Arra a feltevésre, miszerint a kultúra jót tesz a társadalomnak, a legtöbben egyetértő választ adtak. A legkevesebb azoknak a száma akik ezen állítással nem értettek egyet. Azon állításra, miszerint a kultúra sokfélesége jót tesz a gazdaságnak a legtöbben többnyire egyet értető választ adtak. A megkérdezettek közel negyede azonban semlegesen vélekedett a feltevéssel kapcsolatban. Szintén egynegyed értett teljesen egyet a többféle kultúra gazdaságra gyakorolt jótékony hatásával. Az előző feltevéssel megegyezően, a legkevesebb volt azon válaszadók száma, akik nem értettek egyet. Érdekes eredmény továbbá, hogy a többnyire nem egyetértők száma százalékban a két feltevésnél szintén megegyezett. A válaszolók majdnem egyharmada számára semleges volt az a feltevés, hogy különböző kultúrák jól megférnek egymás mellett. A legkevesebb teljesen egyetértő válasz ezen felvetésre, illetve a következő állításra érkezett, mely a kulturális konfliktusok kiküszöbölhetőségére vonatkozott.

7. táblázat. A többféle kultúra együttélésére vonatkozó skála válaszainak gyakorisága

Tétel	1	2	3	4	5
A kultúra sokfélesége jót tesz a társadalomnak. %	2,4	9,1	14,5	32,7	40,6
A kultúra sokfélesége jót tesz a gazdaságnak. %	2,4	9,1	23,6	37,6	26,7
Különböző kultúrák jól megférnek egymás mellett. %	6,1	21,8	29,1	26,7	15,8
A kulturális konfliktusok kiküszöbölhetők. %	6,1	22,4	24,8	35,2	10,9

(1=egyáltalán nem ért egyet, 2=többnyire egyetért, 3=semleges, 4=többnyire egyet ért, 5=nagyon egyet ért)

4.4. A kozmopolita léthez köthető személyes tulajdonságok/képességek

A kozmopolita léthez köthető személyes tulajdonságokra/képességekre vonatkozó válaszok gyakoriságát a 8. táblázatban foglaltam össze. A kozmopolita léthez köthető egyéni képességek/tulajdonságokat mérő skála első iteme az új közösségekbe való könnyű beilleszkedésre vonatkozott, melyet a legtöbben többnyire igaznak tartották magukra. A legkevesebben gondolták úgy, hogy ez a tulajdonság rájuk nem igaz. A másokkal szembeni toleranciát a válaszolók majdnem fele többnyire igaznak tartotta magára, a legkevesebb válaszadó gondolta úgy, hogy nem toleráns másokkal szemben. Az új dolgok iránti fogékonyságra vonatkozó állítást majdnem a válaszadók fele tekintette teljes mértékben igaznak önmagára vonatkozóan. Nem volt olyan válaszadó, aki azt állította volna, hogy rá ez a tulajdonság egyáltalán nem igaz. A másokkal való együttműködés képességét a legtöbben többnyire igaznak tartották magukra nézve. A kiváló érdekvégyesítő képességet többnyire igaznak tartották magukra a válaszadók. Ugyanilyen arányban jelent meg az új helyzetekhez való alkalmazkodás képességére vonatkozó válaszok száma. Szintén többnyire igaznak tartották magukra azt az állítást, hogy érdeklődést mutatnak a világban zajló események iránt. A szükséges változtatáshoz való hozzáállásra vonatkozó állítás esetén nem jelent meg, olyan válasz, mely teljes ellenállást mutatna a változtatás iránt. Az utolsó item esetén a nyitott világlátást teljes mértékben magukra igaznak tartó válaszadók voltak a legtöbben és alig gondolta valaki azt, hogy ez a tulajdonság egyáltalán nem igaz rá.

8. táblázat. A kozmopolita léthez tartozó egyéni tulajdonságok/képességek skála válaszainak gyakorisága

Tételek	1	2	3	4	5
Könnyen beilleszkedem új közösségekbe. %	3,6	9,1	14,5	47,3	24,8
Toleráns vagyok másokkal szemben. %	0,6	6,1	10,9	48,5	33,3
Fogékony vagyok az új tulajdonságok iránt. %	0	4,8	4,8	44,2	45,5
Jól tudok együttműködni másokkal. %	0,6	3	12,1	42,4	41,2
Kiválóan érvényesítem érdekeim. %	1,8	9,1	32,1	39,4	17
Könnyen alkalmazkodom új helyzetekhez.	1,2	7,3	18,2	52,1	20,6
Érdekelnek a világban zajló események. %	1,8	4,2	12,1	43	38,2

Ha szükséges a változtatás, nem vagyok ellene. %	0	4,8	9,7	48,5	36,4
Nyitott világlátás jellemez. %	0,6	3,6	10,9	40,6	43,6

(1=egyáltalán nem igaz rá, 2=többnyire nem igaz rá, 3=nem tudja eldönteni, 4=többnyire igaz rá, 5=teljes mértékben igaz rá)

4.5. A kozmopolita léthez és nemzeti értékekhez köthető értékpreferenciák

A 9 táblázatban összefoglalt értékpreferenciák elemzésének eredménye szerint a válaszadók többsége többnyire fontosnak tartja azt, hogy megtapasztalja az életet különböző országokban, valamint szintén többnyire fontosnak tartja, hogy szert tegyen barátokra különböző országokból. A válaszadók többsége nagyon fontosnak tartja, hogy karriert tudjon befutni itthon, ez a cél mindössze 4,3%-nak nem fontos. Nemzeti ünnepeink megtartása a többségnek nagyon fontos érték, akárcsak az itthoni családalapítás kérdése. Ehhez hasonlóan a legtöbben nagyon fontosnak tartják a magyar házasság-élettárs választását. A magyar közügyek iránt a legtöbben semlegesek, viszont a világ történései iránt többnyire érdeklődést mutatnak a válaszadók.

9. táblázat. Értékpreferencia skála válaszainak gyakorisága

Tételek	1	2	3	4	5
Megtapasztalni az életet különböző országokban. %	5,5	15,2	18,8	32,1	27,9
Szert tenni barátokra különböző országokból. %	7,9	12,7	23	31,5	24,2
Karriert befutni itthon. %	4,3	8,5	14	30,5	42,7
Nemzeti ünnepeink megtartása. %	9,1	12,8	20,1	28	29,9
Itthon alapítani családot. %	7,9	11,6	25	18,9	36,6
Magyar házasság- élettársat választani. %	16,5	10,4	23,2	18,3	31,7
A magyar közügyekkel foglalkozni. %	7,9	19,5	36,6	22	14
A világtörténéseivel foglalkozni. %	1,8	6,7	29,3	42,1	20,1

4.6. A külföldi migrációs tervek hatása a kultúrára válaszok megoszlásának összehasonlításában

A 10. táblázatban összehasonlítom azon személyek kultúrára vonatkozó válaszainak átlagát, akik nem szándékoznak külföldre menni, akik huzamosabb időre terveznek külföldre költözni, és akik végleges külföldre költözést terveznek. A kultúra sokféleségének pozitív hatását legigazabbnak azok gondolják, akik huzamosabb időre terveznek kimenni.

A gazdaságra gyakorolt jó hatását a végleg kiköltözők gondolták a legigazabbnak, ugyanúgy, mint azon a feltevést, hogy a kultúrák jól megférnek egymás mellett. A kulturális különbségek kiküszöbölhetőségét azok gondolják a legigazabbnak, akik huzamosabb időre terveznek kimenni, és a legkevésbé azok a válaszadók, akik a végleges kiköltözést tervezik.

10. táblázat. A többféle kultúra együttélésére vonatkozó skála válaszainak átlaga

Tételek	Nem külf.		Költöz külf.		Végleg külf	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
A kultúra sokfélesége jót tesz a társadalomnak.	3,71	1,14	4,25	0,86	4,32	0,83
A kultúra sokfélesége jót tesz a gazdaságnak.	3,51	1,10	3,88	0,92	4,05	1,04
Különböző kultúrák jól megférnek egymás mellett	2,91	1,22	3,27	0,99	3,41	0,90
A kulturális konfliktusok kiküszöbölhetők.	3,20	1,25	3,31	1,00	3,09	0,97

(Nem külf= nem megy külföldre, Költöz külf =külföldre költözik hosszabb időre, Végleg külf=végleg külföldre költözik)

4.7. A külföldi migrációs tervek hatása az értékpreferenciákra válaszok megoszlásának összehasonlításában

A 11. táblázatban összehasonlítom azon személyek kozmopolita léthez köthető értékpreferenciákat válaszainak átlagát, akik nem szándékoznak külföldre menni, akik huzamosabb időre terveznek külföldre költözni, és akik végleges külföldre költözést. Átlagosan a legfontosabbnak tartják megtapasztalni az életet különböző országokban azok, akik végleg kimennének. Szintén, ezen csoportot alkotó személyek tartják a legfontosabbnak, hogy külföldi barátokra tegyenek szert. Azon személyek számára, akik nem terveznek külföldre menni legfontosabb értéként jelenik meg, hogy karriert fussanak be itthon. A jövőt

itthon elképzelő csoportot alkotó válaszadók között jelenik meg legfontosabb értékként a nemzeti ünnepeink megtartása, az itthoni családalapítás igénye, valamint a magyar házas/élettárs választása. Szemben a külföldre költözni tervező csoport válaszainak átlagával, a jövőjüket itthon elképzelő válaszadók fontosabbnak ítélik meg a magyar közügyekkel való foglalkozás jelentőségét. Ezzel ellentétben, azon személyeknél a legfontosabb az, hogy a világ történéseivel foglalkozzanak, akik külföldre terveznek kimenni. Ezen érték kevésbé fontos az itthon maradást tervező válaszadók körében

11. táblázat. Az értékpreferenciákra vonatkozó válaszok átlaga

Tételek	Nem külf.		Költöz külf.		Végleg külf	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Megtapasztalni az életet különböző országokban.	2,76	1,15	4,04	1,15	4,05	0,99
Szert tenni barátokra különböző országokból.	2,71	1,21	3,88	1,14	3,95	0,99
Karriert befutni itthon.	4,62	0,88	3,50	1,11	3,00	1,30
Nemzeti ünnepeink megtartása.	3,98	1,09	3,46	1,27	2,55	1,26
Itthon alapítani családot.	4,60	0,68	2,88	1,11	2,18	0,95
Magyar házas-élettársat választani.	3,93	1,38	2,92	1,32	2,59	1,14
Magyar közügyekkel foglalkozni.	3,62	1,00	2,94	1,11	2,36	1,09
Világ történéseivel foglalkozni.	3,67	0,97	3,73	0,97	3,73	0,88

(Nem külf= nem megy külföldre, Költöz külf =külföldre költözik hosszabb időre, Végleg külf=végleg külföldre költözik)

4.8. A többféle kultúra együttélésére vonatkozó skála válaszainak megoszlása a külföldön dolgozni, tanulni, önkénteskedni tervezők körében

A 12. táblázatban összehasonlítom azok kultúrára vonatkozó válaszait, akik külföldön terveznek dolgozni, tanulni, vagy önkénteskedni. Átlagosan a külföldön önkénteskedők értenek a leginkább egyet azzal, hogy a kultúra sokfélesége jót tesz a társadalomnak, illetve a

gazdaságnak. A külföldön tanulni szándékozók értenek a leginkább egyet azzal a feltevéssel, hogy a különböző kultúrák jól megférnek egymás mellett. Megegyezően vélekednek az önkénteskedést és tanulást tervező válaszadók a kulturális konfliktusok kiküszöbölhetőségében. A külföldi munkát tervezők átlagosan a legkevésbé értékelték egyet a feltevésekkel a három csoport közül.

12. táblázat. A többféle kultúra együttélésére vonatkozó skála válaszainak átlaga a külföldön dolgozni, tanulni, önkénteskedni tervezők körében

Tételek	Külf. dolg.		Külf. tan.		Külf. önk.	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
A kultúra sokfélesége jót tesz a társadalomnak.	4,17	1,05	4,30	0,86	4,50	0,63
A kultúra sokfélesége jót tesz a gazdaságnak.	3,78	1,00	4,04	0,82	4,06	0,92
Különböző kultúrák jól megférnek egymás mellett	3,32	1,07	3,57	0,88	3,56	1,09
A kulturális konfliktusok kiküszöbölhetők.	3,30	0,98	3,44	0,98	3,44	0,81

(Külf. dolg.= külföldön dolgozni, Külf. tan=külföldön tanulni, Külf.önk=külföldön önkénteskedni)

4.9. Az értékpreferenciákra vonatkozó skála válaszainak átlaga a külföldön dolgozni, tanulni, önkénteskedni tervezők körében

A 13. táblázatban összehasonlítom a kozmopolita léthez köthető értékpreferenciákat, azoknál, akik külföldön terveznek dolgozni, tanulni, vagy önkénteskedni. Azon válaszadók, akik külföldön terveznek tanulni, átlagosan fontosabbnak tartják, hogy megtapasztalják az életet különböző országokban, illetve, hogy szert tegyenek barátokra különböző országokból. Mind a három csoport közel megegyezően fontosnak tartotta, hogy karriert tudjon befutni itthon. Nemzeti ünnepeink megtartása a külföldi munkát tervezőknek volt átlagosan a legfontosabb. A tanulni és dolgozni tervezők megegyező arányban tartották fontosnak azt, hogy itthon alapítsanak családot, az önkénteskedést tervezők között ez kevésbé volt fontos. A magyar házasság/élettárs választása az önkénteskedőknek volt a legfontosabb. A magyar házastárs/élettárs választása a külföldi munkát tervezőknek volt a legkevésbé fontos. A magyar közügyek a

külföldi tanulást tervezők számára volt a legfontosabb, a világ történései pedig az önkénteskedők között bizonyult a legfontosabbnak a három csoport közül.

13. táblázat. Az értékpreferenciákra vonatkozó skála válaszainak átlaga a külföldön dolgozni, tanulni, önkénteskedni tervezők körében

Tételek	Külf. dolg.		Külf. tan.		Külf. önk.	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Megtapasztalni az életet különböző országokban.	4,09	0,92	4,11	0,94	4,06	0,77
Szert tenni barátokra különböző országokból.	3,95	1,01	3,93	1,07	3,81	1,10
Karriert befutni itthon.	3,84	1,04	3,83	1,06	3,81	0,98
Nemzeti ünnepeink megtartása.	3,53	1,25	3,43	1,32	3,38	1,08
Itthon alapítani családot.	3,37	1,22	3,37	1,20	3,44	1,26
Magyar házas- élettársat választani.	3,18	1,33	3,28	1,29	3,31	1,53
Magyar közügyekkel foglalkozni.	3,04	1,08	2,98	1,12	3,00	1,09
Világ történéseivel foglalkozni.	3,80	0,91	3,83	0,90	3,88	0,80

(Külf. dolg.= külföldön dolgozni, Külf. tan=külföldön tanulni, Külf.önk=külföldön önkénteskedni)

4.10. Összefüggés vizsgálatok, statisztikai próbák eredményei

Az összefüggés vizsgálat eredménye alapján a szülők iskolai végzettsége és a hallgatók idegen nyelv ismerete között két esetben találtam gyenge, de szignifikáns összefüggést. Az, hogy valaki egy idegen nyelven beszél-e negatívan korrelál mind az anya ($r=-0,18$; $p<0,05$), mind az apa iskolai végzettségével ($r=-0,17$; $p<0,05$). Szintén gyenge, de szignifikáns kapcsolat mutatható ki az édesanya iskolai végzettsége és a három idegen nyelv ismerete között ($r=0,16$; $p<0,05$).

A hallgatók lakóhelyének típusa és a külföldi tervek között nincs szignifikáns összefüggés ($p>0,05$). A szülők iskolai végzettsége közül az apa iskolai végzettsége és az itthon maradási

szándék között mutatható ki nagyon gyenge, szignifikáns negatív kapcsolat ($r=-0,18$; $p<0,05$). A külföldre végleg kiköltözés tekintetében szignifikáns különbséget találtam az alap és mesterképzésben tanuló hallgatók között ($t=2,35$; $p<0,05$). Ugyancsak szignifikáns különbség mutatkozott a hosszabb időre kiköltözni vágyó alap- és mesterszakos hallgatók között ($t=2,48$; $p<0,05$).

Szignifikáns különbség van az itthon maradni szándékozó hallgatók és a külföldre készülő hallgatók aránya között ($t=-6,63$; $p<0,001$). Továbbá nagyon erős negatív korreláció mutatkozik a két csoport között ($r=-0,93$; $p<0,001$). A nyelvtudás és a külföldi tervek között nem találtam szignifikáns összefüggést ($p>0,05$).

Az itthoni karrierre vonatkozó állítás fontosságának egyéni megítélésében szignifikáns különbség van az itthon maradást tervező csoport és a külföldre készülő személyek között ($t=4,99$; $p<0,001$). Ugyancsak szignifikánsan különbözik a két csoport itthoni családalapításra vonatkozó állítás megítélésében ($t=7,44$; $p<0,001$). A korreláció számítás eredménye szerint negatív, szignifikáns együtt járás van a külföldi tervek és az itthoni karrier ($r=-0,33$; $p<0,001$), valamint az itthoni családalapítás ($r=-0,42$; $p<0,001$) fontossága között. Pozitív, szignifikáns együtt járás mutatkozik a külföldi élet megtapasztalásának fontosságával ($r=0,040$; $p<0,001$). Nem találtam szignifikáns összefüggést az eddigi külföldi tartózkodás és a külföldi tervek között ($p>0,05$).

Az összefüggés vizsgálat eredménye szerint szignifikáns negatív kapcsolatban áll a végleges külföldi költözést tervező hallgatók nemzeti ünnepek megtartása iránti attitűdje ($r=-0,31$; $p<0,001$), illetve itthoni karriertervekre vonatkozó igénye ($r=-0,34$; $p<0,001$). Hasonlóan szignifikáns, negatív kapcsolat mutatható ki az itthoni családalapítási igény ($r=-0,44$; $p<0,001$) és a magyar élettárs vagy házastárs preferenciájára vonatkozóan ($r=-0,22$; $p<0,01$). Az eredmények tehát azt mutatják, hogy azok a fiatalok, akik végleg szeretnének külföldre költözni, kevésbé tartják fontosnak a nemzeti hagyományok ápolását. Ugyanakkor a végleges külföldi letelepedés terve nem áll szignifikáns kapcsolatban a külföldi barátok szerzése, a külföldi élet megtapasztalása vagy a világ történései iránti fokozottabb fogékonysággal ($p>0,05$). Szintén nem mutatható ki kapcsolat egyetlen kozmopolita léthez köthető tulajdonság vagy képesség és a végleges külföldi letelepedési szándék között.

A külföldre nem végleges kiköltözés terve szignifikáns kapcsolatot mutat a külföldi barátok szerzése ($r=0,23$; $p<0,01$) külföldi élet megtapasztalása iránti igényekkel ($r=0,21$; $p<0,01$). Szintén szignifikáns, közepes erősségű, de negatív kapcsolat fedezhető fel az itthoni családalapítással kapcsolatos tervekkel ($r=-0,4$; $p<0,001$), szintén szignifikáns, negatív összefüggés látható a magyar házastárs választására vonatkozóan ($r=-0,22$; $p<0,01$).

Nem mutatható ki kapcsolat egyetlen kozmopolita léhez köthető tulajdonság vagy képesség és a külföldi letelepedési szándék között.

A külföldi önkéntes munkavállalás és kozmopolita, illetve nemzeti értékekhez köthető preferenciák között nem találtam egyetlen szignifikánsan összefüggő kapcsolatot sem. Ugyancsak nem mutatható ki kapcsolat egyetlen kozmopolita léhez köthető tulajdonság vagy képesség és a külföldi önkénteskedési szándék között, ahogyan a többféle kultúra együttélése iránti attitűd között sem.

A külföldi tanulás lehetőségét fontolgatása szignifikánsan összefügg a külföldi élet megtapasztalása ($r=0,28$; $p<0,001$), külföldi barátok szerzése iránti vágyakkal ($r=0,23$; $p<0,01$). Azonban, a többi kozmopolita és nemzeti léhez köthető értékkel kapcsolatban nem találtam szignifikáns összefüggést. Ugyancsak nem mutatható ki kapcsolat a legtöbb kozmopolita léhez köthető tulajdonság vagy képesség és a külföldi tanulási szándék között. Egyedül a könnyű beilleszkedésre ($r=0,19$; $p<0,05$) és a nyitott világlátásra ($r=0,15$; $p<0,05$) vonatkozóan kaptam szignifikáns, de nagyon gyenge együtt járást. Továbbá a többféle kultúra együttélése iránti attitűdökre vonatkozóan sem mutatható ki szignifikáns korreláció.

A külföldi munkavállalás igénye szignifikánsan összefügg a külföldi élet megtapasztalása ($r=0,36$; $p<0,001$), külföldi barátok szerzése iránti vágyakkal ($r=0,32$; $p<0,001$). Azonban, a többi kozmopolita és nemzeti léhez köthető értékkel kapcsolatban nem találtam szignifikáns összefüggést. Ugyancsak nem mutatható ki kapcsolat a legtöbb kozmopolita léhez köthető tulajdonság vagy képesség, illetve a többféle kultúra együttélése iránti attitűd és a külföldi munkavállalási szándék között.

Az itthon maradási szándék szignifikánsan és negatívan függ össze a külföldi élet megtapasztalása ($r=-0,44$; $p<0,001$) és a külföldi barátok szerzése iránti vágyakkal ($r=-0,41$; $p<0,001$). Pozitív, szignifikáns korreláció mutatkozik az itthoni karrier tervekkel ($r=0,34$; $p<0,001$), gyenge, de szignifikáns kapcsolat a nemzeti ünnepek megtartásával ($r=0,19$; $p<0,05$). Szintén szignifikáns kapcsolat mutatható ki az itthon maradási szándék esetén az itthoni családalapításra ($r=0,45$; $p<0,001$), a magyar élettárs/házastárs választására ($r=0,23$; $p<0,01$) és a magyar közügyekre vonatkozóan ($r=0,26$; $p<0,01$). Az itthon maradási szándék és a világ történéseivel való foglalkozás között nincs összefüggés. A kozmopolita léhez köthető néhány tulajdonság/képesség és az itthon maradási szándék között gyenge, de szignifikáns, negatív együtt járás mutatkozik. A statisztikai elemzés alapján az itthon maradási szándék negatívan korrelál az együttműködési képességgel ($r=-0,19$; $p<0,05$), az újdonságok iránti fogékonysággal ($r=-0,15$; $p<0,05$), az új helyzetekhez való

alkalmazkodással ($r=-0,21$; $p<0,01$) és a változtatás iránti hajlandósággal ($r=-0,16$; $p<0,05$), illetve a nyitott világlátással ($r=0-17$; $p<0,05$).

Szintén nagyon gyenge, de szignifikáns, negatív kapcsolat mutatható ki az itthon maradási szándék és a többféle kultúra együttélésére vonatkozó skála egyes itemeivel. Az itthon maradási szándék, tehát szignifikánsan és negatívan korrelál a kultúra sokféleségnek társadalmi ($r=0-17$; $p<0,05$), és gazdasági ($r=0-15$; $p<0,05$), aspektusát vizsgáló állításával, valamint a kultúrák könnyed együttélésének megítélésével ($r=0-11$; $p<0,05$).

4.11. Hipotézisek igazolása

1. Feltételezem, hogy több hallgató tervez huzamosabb időre külföldre menni, mint ahányan itthon képzelik el jövőjüket.

Az adatok elemzése alapján a 164 fős minta jelentős többsége tervez külföldre menni ($N=119$). Ezzel szemben mindössze 45 fő tervezi, hogy itthon marad. Szignifikáns különbség van az itthon maradni szándékozó hallgatók és a külföldre készülő hallgatók aránya között ($t=-6,63$; $p<0,001$). Továbbá nagyon erős negatív korreláció mutatkozik a két csoport között ($r=-0,93$; $p<0,001$). Az első hipotézisem, tehát igazolást nyert

2. Feltételezem, hogy a nyelvtudás pozitívan befolyásolja a külföldi migrációs szándékot. A kutatásban résztvevő személyek közül legtöbben két idegen nyelven beszélnek. Többen beszélnek három idegen nyelvet, mint ahányan nem beszélnek egyáltalán idegen nyelvet.. Nincs szignifikáns különbség az alapképzésben és mesterképzésben tanuló hallgatók között, abban, hogy az adott hallgató beszél-e idegen nyelven ($t=0,09$; $p>0,05$). Nincs szignifikáns összefüggés a nyelvtudás és a beszélt idegen nyelvek száma, valamint a között, hogy a hallgatók alap vagy mesterképzésben tanulnak ($p>0,05$). A nyelvtudás és a külföldi tervek között nem találtam szignifikáns összefüggést ($p>0,05$). A második hipotézisem, tehát nem nyert igazolást.

3. Feltételezem, hogy a kivándorlást tervező hallgatókra nagyobb arányban jellemzőek meg a kozmopolita léthez köthető tulajdonságok/képességek. A statisztikai elemzés alapján az itthon maradási szándék negatívan korrelál az együttműködési képességgel ($r=-0,19$; $p<0,05$), az újdonságok iránti fogékonysággal ($r=-0,15$; $p<0,05$), az új helyzetekhez való alkalmazkodással ($r=-0,21$; $p<0,01$) és a változtatás iránti hajlandósággal ($r=-0,16$; $p<0,05$), illetve a nyitott világlátással ($r=0-17$; $p<0,05$). Ugyanakkor

Szintén nem mutatható ki kapcsolat egyetlen kozmopolita léthez köthető tulajdonság vagy képesség és a külföldi kivándorlás szándéka között. Tehát a harmadik hipotézisem nem nyert igazolást.

4. Feltételezem, hogy a kivándorlási szándék együtt jár a kozmopolita léthez köthető értékpreferenciákkal.

Az itthoni karrierre vonatkozó állítás fontosságának egyéni megítélésében szignifikáns különbség van az itthon maradást tervező csoport és a külföldre készülő személyek között ($t=4,99$; $p<0,001$). Ugyancsak szignifikánsan különbözik a két csoport itthoni családalapításra vonatkozó állítás megítélésében ($t=7,44$; $p<0,001$). A korreláció számítás eredménye szerint negatív, szignifikáns együtt járás van a külföldi tervek és az itthoni karrier ($r=-0,33$; $p<0,001$), valamint az itthoni családalapítás ($r=-0,42$; $p<0,001$) fontossága között, továbbá pozitív, szignifikáns együtt járás mutatkozik a külföldi élet megtapasztalásának fontosságával ($r=,040$; $p<0,001$). A negyedik hipotézisem, tehát igazolást nyert.

5. Feltételezem, hogy az itthon maradási szándék együtt jár a nemzethez köthető értékpreferenciákkal.

Az itthon maradási szándék szignifikánsan és negatívan függ össze a külföldi élet megtapasztalása ($r=-0,44$; $p<0,001$) és a külföldi barátok szerzése iránti vágyakkal ($r=-0,41$; $p<0,001$). Pozitív, szignifikáns korreláció mutatkozik az itthoni karrier tervekkel ($r=0,34$; $p<0,001$), gyenge, de szignifikáns kapcsolat a nemzeti ünnepek megtartásával ($r=0,19$; $p<0,05$). Szintén szignifikáns kapcsolat mutatható ki az itthon maradási szándék esetén az itthoni családalapításra ($r=0,45$; $p<0,001$), a magyar élettárs/házastárs választására ($r=0,23$; $p<0,01$) és a magyar közügyekre vonatkozóan ($r=0,26$; $p<0,01$). Az ötödik hipotézisem, tehát igazolást nyert.

5. Összegzés

Minden ember függetlenül származásától, korától, érdeklődésétől egy kapcsolati hálóban él szükségszerűen. Ebben fejlődik személyisége, melynél az ember testi és pszichés fejlődése társadalmi közvetítéssel megy végbe, így egészséges fejlődése csak társadalmi környezetben valósulhat meg. Továbbá természeti környezetéhez való viszonyát a társadalmi környezetével fenntartott viszonya erősen befolyásolja (*Séra, 2001*). Innen fakad, hogy bármilyen szituációba kerül élete során, bármilyen nagy változások következnek be, az ilyen értelemben vett kontinuitásnak érvényesülnie kell. Számtalan módon lehet a többségi, kisebbségi, vezető, háttérbe szorított, kezdeményező, visszahúzó szerepet megélni, de ami jelenünkben kirajzolódik, hogy korunk vezéralakja a választó, döntést hozó, önmagát – bármilyen minőségben - megvalósító individuum, aki önmagára úgy tekint, mint saját életének alkotójára és identitásának megteremtőjére (*Beck, 2009*). A nyugat 1500 óta a többi civilizációra döntő befolyást gyakorol, a modernizáció, és a iparosodás az a többi civilizáció társadalmait arra ösztönözte, hogy megpróbáljanak lépést tartani vele (*Huntington, 2008*). Az asszimiláció mégsem nem zajlott le mindenhol zökkenőmentesen, melyet sok esetben maga a „befogadó” társadalom is akadályozott, esélyt sem hagyva a beolvadásra. Világszerte megfigyelhető közben az a tendencia, hogy a kormányok valós hatalma csökken, míg kisebb állami egységeké erősödni látszik, a regionalitás, jelentős eredményeket ér el, miközben autonómiára törekszik (*Huntington, 2008*). A hagyományos európai – nyugati értékrend mellett gyorsan kibontakozott a már előbb említett fogyasztói társadalom kultúrája, mára ez a két értékrendszer, normarendszer, keveredik az emberek tudatában, hitrendszerében, mindennapi magatartásában (*Hankiss, 2008*). A gazdasági modernizáció tölti fel a szakadékot a harmadik világbeli országok és Európa, illetve Észak-Amerika között a szabad kereskedelemmel a gazdasági kapcsolatok hálózata sűrűsödni fog, és az éles kulturális határok elmosódnak (*Fukuyama, 2007*). Az asszimilációt sokféleképpen definiálhatjuk, de az asszimiláció általános elemzése során a legnagyobb akadály ép az, hogy a bonyolult jelenség vizsgálatához nem áll rendelkezésre, eléggé egzakt és komplex elmélet (*Biczó, 2009*). Világnézeteken, meggyőződéseken átívelő globális informatív közeg létrejöttével a kulturális asszimiláció könnyebb, mint valaha. A migráció világszerte hatalmas méreteket ölt, az elmaradottak régiókból az élhetőbe, az élhetőből a jobb élet reményében. Napjaink, teljesen felvilágosult „világpolgárai” körében fokozatosan elveszik a rasszizmus ideája, nem lenne életképes egy teljesen szabadon feltérképezhető, nyitott határokkal bíró világtársadalom

fejlődő ágában, ehhez társul az is, hogy globális világban az olcsó információs technológia segítségével egyre könnyebb az információkat országhatárokon át átjutatni, a gyors kommunikáció fellazítja a fennálló kulturális közösségeket (Fukuyama, 2000). A kozmopolita egyszerre asszimiláló, és asszimiláns. Képes hasonlónak válni, elfogadni idegen kultúrákat úgy, hogy azokat sajátjaként éli meg. miközben mindezt integrálja saját tapasztalatrendszerébe. A kozmopolita tehát egyszerre lesz „idegen” és „befogadó” (Biczó, 2009). Az életstílus meglétét biztosítja az a hozzáállás, a nyugatias társadalmak részéről, hogy a világtársadalom, mint struktúra, a szuverén államok népeinek föderális együttműködésén alapszik, mely biztosít átjárhatóságot, és egyfajta kozmopolita „vendégbarátságot” működtet (Biczó, 2009). Mivel a lehetőségek megsokszorozódásával egyre szélesebb rétegek tudnak bekapcsolódni a nemzetközies életstratégiába Szűcs, (2004) szerint egyre többen élik át az azt, amit a hosszabb ideig külföldön, idegen kultúrában élők körében figyelhetünk meg: a „kulturális sokknak” nevezett pszichológiai jelenséget. Négy fázisa különíthető el. Közvetlenül megérkezés után észlelhető az „izgalom” szakasza, az idegent elbűvöli a sok újdonság. A „kiábrándulás” szakaszában a látogatóban a rengeteg új inger, benyomás hatására elutasítás alakul ki, megcsömörlik a sok újdonságtól. A „felépülés” fázisában túllép a krízisen, kezdi alaposabban megismerni az idegen kultúrát, könnyebben használja a nyelvet. Végül az „elfogadás” szakasza következik, megszokja az új életstílust, a kultúra részesének érzi magát. Ez a jelenség tovább erősíti a kozmopolita értékek manifesztálódását a társadalmi környezetben. A kozmopolita világpolgár megértő belátására törekszik az, az egyetemes emberi közösségi terv, melyet a globalizáció testesít meg, miközben az átmeneti korszakban az épp ez által exportált euro-amerikai fejlődésmodell rombolja a világ kulturális diverzitását, miközben újjáéleszti a nemzetek asszimilációs folyamatait, ezek sajátos technikáival, és reflexeivel együtt, míg a kulturális, és társadalmi különleműséget felszámolja (Biczó, 2009). A kutatásom célja az volt, hogy megvizsgáljam, hogy a szegedi egyetemisták körében mennyire van jelen az a kozmopolita világpolgári trend, mely globalizált világunk egyik hozadéka, mely alapjaiban változtatja meg a kulturális elemeket. Kutatásomhoz saját fejlesztésű, online kérdőívet használtam. Kutatásomban alapszakos (N=120) és mesterszakos (N= 44) hallgatói vettek részt. Az adatok elemzése alapján a 164 fős minta jelentős többsége tervez külföldre menni (N=119). Ezzel szemben mindössze 45 fő tervezi, hogy itthon marad. Szignifikáns különbség van az itthon maradni szándékozó hallgatók és a külföldre készülő hallgatók aránya között ($t=-6,63$; $p<0,001$). Továbbá nagyon erős negatív korreláció mutatkozik a két csoport között ($r=-0,93$; $p<0,001$). Az itthoni karrierre vonatkozó állítás fontosságának egyéni megítélésében szignifikáns különbség van az itthon maradási tervező

csoport és a külföldre készülő személyek között ($t=4,99$; $p<0,001$). Ugyancsak szignifikánsan különbözik a két csoport itthoni családalapításra vonatkozó állítás megítélésében ($t=7,44$; $p<0,001$). A korreláció számítás eredménye szerint negatív, szignifikáns együtt járás van a külföldi tervek és az itthoni karrier ($r=-0,33$; $p<0,001$), valamint az itthoni családalapítás ($r=-0,42$; $p<0,001$) fontossága között, továbbá pozitív, szignifikáns együtt járás mutatkozik a külföldi élet megtapasztalásának fontosságával ($r=0,40$; $p<0,001$). A negyedik hipotézisem, tehát igazolást nyert. Az itthon maradási szándék szignifikánsan és negatívan függ össze a külföldi élet megtapasztalása ($r=-0,44$; $p<0,001$) és a külföldi barátok szerzése iránti vágyakkal ($r=-0,41$; $p<0,001$). Pozitív, szignifikáns korreláció mutatkozik az itthoni karrier tervekkel ($r=0,34$; $p<0,001$), gyenge, de szignifikáns kapcsolat a nemzeti ünnepek megtartásával ($r=0,19$; $p<0,05$). Szintén szignifikáns kapcsolat mutatható ki az itthon maradási szándék esetén az itthoni családalapításra ($r=0,45$; $p<0,001$), a magyar élettárs/házastárs választására ($r=0,23$; $p<0,01$) és a magyar közügyekre vonatkozóan ($r=0,26$; $p<0,01$).

Irodalom

Beck, U. és Grande, E. (2007): *A kozmopolita Európa: társadalom és politika a második modernitás korszakában*. Belvedere Meridionale, Szeged.

Beck, U. (2008): *Világkockázat-társadalom. Az elveszett biztonság nyomában*. Belvedere Meridionale, Szeged.

Beck, U. (2009): *A munka szép új világa*. Belvedere Meridionale, Szeged.

Biczó Gábor (2009): *Hasonló a hasonlónak: filozófiai antropológiai vázlat az asszimilációról*. Kalligram Könyvkiadó, Budapest.

Boros János (2008): Közösség, instabilitás, demokrácia. In: Karikó Sándor (szerk.): *Közösség és instabilitás*. Gondolat Kiadó, Budapest. 111-133.

Dancygier, R. M. (2010): *Immigration and conflict in Europe*. Cambridge University Press, New York.

Fukuyama, F. (2000): *A Nagy Szétbomlás: az emberi természet és a társadalmi rend újjászervezése*. Európa, Budapest.

Fukuyama, F. (2003): *Poszthumán jövődönk: a biotechnológiai forradalom következményei*. Európa, Budapest.

Fukuyama, F. (2007): *Bizalom: a társadalmi erények és a jólét megteremtése*. Európa, Budapest.

Gábor Kálmán (2008): Ifjúsági korszakváltás – globalizáció – individualizáció. In: Karikó Sándor (szerk.): *Közösség és instabilitás*. Gondolat Kiadó, Budapest. 195-207.

Hankiss Elemér (2008): Egy instabil társadalom. In: Karikó Sándor (szerk.): *Közösség és instabilitás*. Gondolat Kiadó, Budapest. 89-96.

Hankiss Elemér (2008): *Ikarosz bukása: lét és sors az európai civilizációban : az Emberi kaland 3. kötete*. Osiris Kiadó, Budapest.

Huntington, S. P. (2008): *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*. Európa, Budapest.

Jancsák Csaba (2011, szerk.): *Az európai fiatalok világa a 21. század elején*. Belvedere Meridionale, Szeged.

Lajkó Károly (1998): A kisebbségi létből származó konfliktusok kezelése viselkedéstani modell alapján. In: Gombos József és Kiss Mária Rita (szerk.): *A kisebbségekből álló társadalom konfliktusai. Multikulturális oktatási program*. Juhász Gyula Felsőoktatási kiadó, Szeged. 43-52.

Losoncz Alpár (2002): *Európa-Dimenziók*. Forum Könyvkiadó, Újvidék.

Losoncz Alpár (2008): Válság és közösség. In: Karikó Sándor (szerk.): *Közösség és instabilitás*. Gondolat Kiadó, Budapest. 167-178

Magyari Beck Alpár és Szűcs Olga (2008): Reverzibilis és/vagy irreverzibilis kulturális bomlás. In: Karikó Sándor (szerk.): *Közösség és instabilitás*. Gondolat Kiadó, Budapest. 135-151.

Máté-Tóth András (1998): Szekták – Vallásszociológiai megközelítésben. In: Gombos József és Kiss Mária Rita (szerk.): *A kisebbségekből álló társadalom konfliktusai. Multikulturális oktatási program*. Juhász Gyula Felsőoktatási kiadó, Szeged. 79-89.

Máté-Tóth András és Nagy Gábor Dániel (2008): Vallásosságtípusok néhány új vallási mozgalomban. In: Máté Tóth András és Nagy Gábor Dániel (szerk.): *Vallásosság változatok. Vallási sokféleség Magyarországon*. Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged. 47-74.

Rózsavölgyi Adél (1998): Gondolatok és kérdések a kisebbség-többség viszonyáról a magyarországi cigány kisebbség kapcsán. In: Gombos József és Kiss Mária Rita (szerk.): *A kisebbségekből álló társadalom konfliktusai. Multikulturális oktatási program*. Juhász Gyula Felsőoktatási kiadó, Szeged. 53-68.

Séra László (2001): *Általános pszichológia*. Comenius Bt., Pécs.

Szenes Márta (2008): Új vallási mozgalmakba belépett fiatalok életútjellemzői a megtérést megelőzően. In: Máté Tóth András és Nagy Gábor Dániel (szerk.): *Vallásosság változatok. Vallási sokféleség Magyarországon*. Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged. 189-219.

Szerdahelyi István (2011): *Nemzet és nemzeti kisebbség*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.

Szűcs Norbert (2004): Az Óperenciás-tengeren túl... Magyar au páirek Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban. In: Pászka Imre (szerk.): *A látóhatár mögött. Szociológiai tanulmányok*. Belvedere Meridionale, Szeged. 141-193.

Tóth István (1998): Nemzeti kisebbségek és etnikumok konfliktusos együttélése Magyarországon a XIX. és a XX. században. In: Gombos József és Kiss Mária Rita (szerk.): *A kisebbségekből álló társadalom konfliktusai. Multikulturális oktatási program*. Juhász Gyula Felsőoktatási kiadó, Szeged. 69-77.

Weber, M. (1982): *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme*. Gondolat Kiadó, Budapest.